

193408.18

**TARIMSAL KOOPERATİFLERDE
FİNANSMAN SORUNU VE
KOOPERATİFLER BANKASI**

**Filiz AFŞİN
Yüksek Lisans**

Eskişehir - 1996

*Eskişehir
Eskişehir
Eskişehir*

T.C.
ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARIMSAL KOOPERATİFLERDE FİNANSMAN SORUNU VE
KOOPERATİFLER BANKASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Yılmaz ÜRPER

Filiz AFŞİN

ESKİŞEHİR - 1996

Ö Z E T

Bu çalışmada, öncelikle tarımsal kooperatiflerin tanımı ve kuruluş nedenlerine değinildikten sonra, tarımsal kooperatiflerin ilkeleri üzerinde durulmuştur.

Tarım kooperatiflerinin en önemli sorunu olan, finansman konusuna değinilerek, zm olarak görülen kooperatifler bankasının demokratik bir yapıda olması ve kooperatif şeklinde kurulmasının gerekliliği ortaya konmuştur.

Yine bu çalışmada; tarımsal kooperatiflerin finansmanını karşılamak amacıyla, kooperatifler bankasını kuran Avrupa lkelerinden rnekler verilerek Türkiye için uygulanabilir Tarımsal Kooperatifler Bankası Modeli oluşturulmaya alışılmıştır.

S U M M A R Y

In this thesis, firstly, definition and principles of agricultural cooperatives and reasons of establish of them studied.

Finance was examined as the most important problems of agricultural cooperatives so, cooperative banks and its democratic structure shown as the solution of problem. Of course during the establish of a cooperative banks, same principles of agricultural cooperative establish have to be validity.

Also in this study, to find a solution to the finance problems of agricultural cooperatives, tried to improve a model for Turkey by giving samples from european countries that was established cooperative banks before.

İ Ç İ N D E K İ L E R

GİRİŞ	1
--------------	--------

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

TARIMSAL KOOPERATİFLER

§1- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN TANIMI VE KURULUŞ	
NEDENLERİ	4
I- TANIMI	4
II- KURULUŞ NEDENLERİ	7
III- TÜRKİYE'DE TARIM KOOPERATİFLERİ	10
A- Tarım Kredi Kooperatifleri	11
B- Tarım Satış Kooperatifleri	13
C- Köy Kalkınma Kooperatifleri	15
D- Pancar Ekicileri Üretim Kooperatifleri	16

§2- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN İLKELERİ	18
I- SERBEST GİRİŞ	20
II- DEMOKRATİK YÖNETİM	24
III- SERMAYEYE SINIRLI FAİZ VERİLMESİ	27
IV- RİSTURN VERİLMESİ	29
V- EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ.....	30
VI- KOOPERATİFLERLE İŞBİRLİĞİ	34
§3- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN EKONOMİK VE SOSYAL İŞLEVLERİ	37
§4- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN SINIFLANDIRILMASI	41
I- TEK AMAÇLI TARIMSAL KOOPERATİFLER	41
II- ÇOK AMAÇLI TARIMSAL KOOPERATİFLER.....	43

İKİNCİ BÖLÜM

TARIMSAL KOOPERATİFLERDE FİNANSMAN

§1- TARIMSAL KOOPERATİFLERDE FİNANSMAN KAYNAKLARI.....	45
I- ÖZKAYNAKLAR (OTOFİNANSMAN).....	45
A- Ortaklık Payları	47
B- Yedek Akçeler	49
C- Dağıtılmayan Risturnlar	53
D- Diğer Fonlar	55
II- DIŞ KAYNAKLAR	58
A- Kredi Kuruluşları.....	59
a-Devlet Kuruluşları	59
b-Bankalar.....	61
c-Kredi Sağlayan Diğer Kuruluşlar	62
B- Mevduat Toplama	64
C- Tahvil İhracı	65

§2- TARIMSAL KOOPERATİFLERDE FİNANSMAN SORUNU	66
I- TÜRKİYE'NİN TARIMSAL YAPISINDAN KAYNAKLANAN FİNANSMAN SORUNLARI.....	66
II- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN YAPISINDAN KAYNAK- LANAN FİNANSMAN SORUNLARI	71
A- Ortaklarla İlgili Sorunlar.....	71
B- Devletle İlgili Sorunlar.....	74

Ü Ç Ü N C Ü   B Ö L Ü M

TARIM   KESİMİ   İÇİN KOOPERATİFLER BANKASI

§1- NEDEN KOOPERATİFLER BANKASI?	79
§2- BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE'DE KOOPERATİFLER BANKASI KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCE VE UYGULAMALAR.....	83
I- AVRUPA'DA.....	83
A)İsviçre	84
B)Hollanda	88

II- TÜRKİYE'DE	95
§3- TÜRKİYE'DE KURULABİLECEK BİR KOOPERATİFLER BANKASI MODELİ	99
I- YAPISAL ÖZELLİKLERİ.....	99
A)Hukuki Yapısı	99
B)Örgütsel Yapısı.....	100
C)Finansal Yapısı.....	101
D)Faaliyetleri.....	104
II- UYGULANABİLİR TARIMSAL KOOPERATİF BANKASI ANASÖZLEŞMESİ	107
SONUÇ	119
YARARLANILAN KAYNAKLAR	I - XI

G İ R İ Ő

Bu tezin amacı; tarımsal üretimin verimli bir hale gelmesi için faaliyetlerini sürdüren tarımsal kooperatiflerin birincil önceliği olan, finansman sorununa çözüm için kooperatifler bankasının kurulması gerekliliğini ortaya koyabilmektir.

Dünya'da ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerde, kooperatif işletmeleri finansal açıdan destekleyen güçlü kooperatif bankaları bulunmaktadır. Ülkemizde tarımsal amaçlı birim kooperatifler ve üst örgütlerinin özkaynaklarının yetersizliği tartışma gerektirmeyen bir konudur. Kaynak yaratmaktan yoksun olan, tarım kooperatiflerine devletin yardım yapması ve banka kredilerini arttırması soruna bir çözüm getirmeyecektir. Sorunun çözümü için gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bir kooperatifler bankasının kurulması gerekmektedir.

Bugün ülkemizde bir kooperatifler bankasının altyapısı oluşmuş durumdadır. Bu yapıyı harekete geçirebilmek için tarım kredi kooperatiflerinin ve birliklerinin mevcut mevzuatlarında gerekli değişikliklerin yapılması kurulacak olan kooperatifler bankasının bu yapı üzerine oturtulması gerekmektedir. Yine Bankalar Kanunu'nda yapılacak değişiklik ile, kooperatifler bankasına kooperatif olarak örgütlenebilme ve diğer anonim şirket şeklinde örgütlenmiş bankaların faaliyetlerini yapabilme olanağı sağlanmalıdır.

Çalışmamızda Türk tarım sektöründe yer alan tarımsal kooperatiflerin gelişmesini engelleyen darboğazlardan birisi ve en önemlilerinden olduğu düşünülen finansman sorununu analiz ederek tarım kesiminde üretimin ve gelirin arttırılmasında kooperatifler bankasının üstleneceği rol araştırılmıştır.

Bu amaçla tezimizin birinci bölümünde; tarımsal kooperatiflerin tanımları ve kuruluş nedenlerini ortaya koyduktan sonra, tarımsal kooperatiflerde genel kooperatifçilik ilkelerinin uygulanabilirliği ve tarımsal kooperatiflerin ekonomik ve sosyal işlevlerine değinilmiştir.

İkinci bölümünde; tarımsal kooperatiflerde finansman kaynakları incelenip, ülkemizin tarımsal yapısından kaynaklanan finansman sorunu ve tarımsal kooperatiflerin yapısından kaynaklanan finansman sorunu üzerinde durulmuştur.

Üçüncü ve son bölümünde ise; İsviçre ve Hollanda örnekleri üzerinde durularak; Türkiye’de kooperatif şeklinde örgütlenecek Tarımsal Kooperatifler Bankası’nın hukuki yapısı, finansal yapısı, örgütsel yapısı ve faaliyetleri belirtildikten sonra, Uygulanabilir Tarımsal Kooperatifler Bankası’nın Modeli üzerinde durulmuştur.

B İ R İ N C İ B Ö L Ü M

TARIMSAL KOOPERATİFLER

§1- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN TANIMI VE KURULUŞ NEDENLERİ

I- TANIMI

Çiftçiye, ziraat alet ve makinaları, gübre, tohumluk, yem v.s. gibi tarımsal girdileri sağlayan, sulama ve kredi ihtiyaçlarını temin eden, tarım ve ormancıkla ilgili üretimi değerlendirip pazarlayan kooperatifler tarımsal kooperatifler olarak değerlendirilmektedir (1).

Bir başka ifade ile; ortaklarının haklarını korumak, elde edilecek olumlu gelir - gider farkını en üst düzeye çıkarmak veya gerekli olan üretim girdi ve araçlarını en uygun koşullarda elde edebilmek amacıyla tarım adına didinenlerin bir araya gelerek oluşturdukları kooperatifler olarak da tanımlayabiliriz.

---

(1) Esen FİGEN, **Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Finansmanı**, T.C. Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Teşkilatlama ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Ankara, 1984, s.2.

Temelde fiyat mekanizmasına işlerlik kazandırmak, ihraç edilebilir ürün fazlası sağlamak ve dünya piyasalarında rekabet edebilmek amacıyla tarım sektöründe çeşitli örgütlenme modelleri üzerinde durulmuştur. Ancak bugüne kadar tarımsal kalkınmada kullanılabilecek kooperatif örgütlenme modelinin dışında başka bir örgütlenme modeli henüz geliştirilememiştir (2). İlk kooperatif örnekleri "Tüketim Kooperatifi" şeklinde ortaya çıktıysa da kooperatifçilik en yaygın uygulama alanını tarım kesiminde bulmuştur (3). Çünkü ekonomik yönden zaten çeşitli sorunlarla karşı karşıya bulunan çiftçiler en uygun iş hacmini sağlamak, ürettikleri ürünü en iyi fiyatla pazarlamak ve üretim için girdileri en elverişli koşullarda temin etmek gibi somut yararları kooperatifleşme ile ulaşabilirler (4).

Kooperatifleşmenin tarımsal faaliyetin her safhasında gerçekleştirilmesi konusunda her ülkede büyük çabalar sarf edilmektedir. Bu sebeple tarımsal amaçlı kooperatiflerin giderek çeşitlenmesi ve sayısal yönden artış göstermesi günümüzde tarım alanındaki önemli gelişmeler arasında yer almaktadır.

-
- (2) Metin ARTUKOĞLU - Murat YERCAN, "Türkiye'de Serbest Piyasa Ekonomisi İçinde Kooperatif - Devlet İlişkileri ve Kooperatiflerde Yeniden Yapılanma", XIV. MİLLETLERARASI TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ TEBLİĞLER, (3-6 Kasım) 1993, T.K.K. Ya. No: 81, Ankara, s.15.
- (3) Şevket YILDIRIM, **Kooperatif Kuruluşlarda Başarının Artırılmasına Yönelik Önlemler**, MPM Ya No: 477, Ankara, 1992, s.10.
- (4) Ata ÜNVER, "**Demokratik Tarımsal Kooperatifçilikte Dikey Örgütlenmenin Önemi**", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:24, S.283 (Ekim 1994), s.3.

Bu gelişme özellikle Batı Avrupa ve dolayısıyla Avrupa Topluluğu ülkelerinde dikkati çekici boyutlara ulaşmıştır. 1983 - 1989 döneminde Avrupa Topluluğu - 12'lerin brüt tarımsal geliri yılda ortalama %3.3 artmasına karşılık, aynı dönemde tarımsal kooperatiflerin iş hacmi %7.7 olarak artmıştır. Yine bu ülkelerdeki tarımsal kooperatiflerin iş hacminin, toplam brüt tarımsal gelirlerine oranı 1983'de %66 iken bu oran 1989'da %82'yi aşmıştır. Kooperatiflerin tarımsal pazardaki etkinliğinde de çok büyük gelişme söz konusudur. Örneğin Avrupa Topluluğu geneli incelendiğinde tarımsal girdi tedarik piyasalarında kooperatiflerin payı ortalama %50'lerin, tarımsal çıktı pazarlarında ise yine Avrupa Topluluğu ortalaması olarak %60'ların üzerindedir (5).

Konuyu ülke bazında ele aldığımızda; Belçika'da Kooperatifler üretilen sütün %70'ini toplamakta, tereyağı üretiminin %75'ini, peynir ve süt tozu üretiminin %80'ini gerçekleştirmektedir. Fransa'da süt toplamada kooperatiflerin payı %85, içme sütünde %60, süt ürünleri ihracatında %35'dir. İngiltere'de ise kooperatifçilik sektörünün ülke bazında tarım ve balıkçılık ürünlerinin pazarlanmasındaki payı %80'dir (6).

---

(5) Ayhan ÇIKIN, "Tarım Kesiminde Kooperatif Örgütlenme ve Tarımsal Kooperatifçilik" 2000'Lİ YILLARA DOĞRU TÜRKİYE TARIM SEMPOZYUMU, Ankara, 1992, s.278.

(6) ARTUKOĞLU - YERCAN, a.g.e., s.16.

II- KURULUŞ NEDENLERİ

Tarım sektörünü ekonominin diğer sektörleri ile karşılaştırdığımızda, bazı yapısal sorunlarla karşı karşıya olduğunu görüyoruz. Bu yapısal sorunlar (7):

- Tarımsal üretimde iklim koşullarına ve diğer etmenlere (erezyon, tarım hastalıkları, gübre yetersizliği gibi) bağlı olan yüksek bir risk bulunmaktadır.
- Tarımda sabit giderler yüksek bir orandadır ve üretim dönemi uzun bir süreyi kapsar. Özellikle ağaç ürünlerinde bu süre 4-5 yıla kadar çıkar. Ayrıca talep değişmelerine karşı, tarımsal üretimin esnekliği çok azdır ve ancak belirli bir dönem sonra tepki gösterebilir.
- Pazarın özdeş bir yapıda olmaması, çoğu tarımsal ürünlerin kolay bozulabilir nitelikte olması, etkili depolama olanaklarının sınırlı olması tarımsal ürünlerin kısa sürede pazara sunulmasını zorunlu kılar. Ayrıca tarımsal ürünlerin pahalı taşıma özelliği sorunun bir başka boyutudur.
- Otofinansman kaynaklarının yetersiz olması, sermaye yapısının sağlam temellere dayanmaması, ticari bankaların bu kesime kredi açmada çekingen davranmaları tarım kesiminin içinde bulunduğu bir başka güçlüktür.

---

(7) Rıdvan KARALAR, **Teoride ve Türkiye Uygulamasında Tarımsal Pazarlama Açısından Kooperatif İşletmeler**, E.İ.T.İ.A. Ya. No:126/76, Eskişehir, 1975, s.50.

-Bunların yanısıra tarımın bazı dallarında sürekli üretim fazlası verilmesi, bu ürünlerin pazar fiyatlarının düşmesine yol açar. Bu da gerçek üretici gelirlerinin düşmesine neden olur.

-Ayrıca üretim birimlerinin çoğu ekonomik çalışma sınırının altında olduğu için üreticilerin bireysel olarak pazarı etkileme güçleri sınırlıdır. Böyle bir pazarda tam rekabet koşulları geçerli olduğundan ürününü pazara sunan üretici oluşmuş fiyatı kabul etmek zorunda kalmaktadır. Küçük aile işletmeleri şeklinde faaliyet gösteren üreticilerin modern tarım yöntemlerini uygulaması, makinalaşma, geliştirilmiş tohum kullanımı son derece sınırlıdır.

Gerek yukarıda saymış olduğumuz tarımın yapısından kaynaklanan sorunlar gerekse yasalar ve gelenekler nedeniyle toprağın sürekli parçalanması ve küçük, dağınık üretim alanlarının oluşması tarım kooperatiflerinin kurulmasını zorunlu kılan sebeplerdendir.

Tarım kooperatiflerinin asıl önemi küçük aile işletmeleri yönündedir. Hiçbir zaman ne tarım satış kooperatifleri, ne tarım kredi kooperatifleri, ne de diğer tarımsal amaçlı kooperatifleri zengin, büyük işletmeler için kurulmazlar. Asıl amaç küçük aile işletmelerini kooperatifler vasıtasıyla daha verimli kılmak, kendi haklarını savunmalarını sağlamaktır. Bu tip işletmelerin sayısı ülkemizde çoğunluğu oluşturduğu gibi, bütün Avrupa Topluluğu ülkelerinde (Hollanda, Almanya, Danimarka, İtalya) ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki durumda bizdekinden pek farklı değildir. Küçük aile işletmelerinin toplam tarım işletmelerindeki payı Türkiye'de %98, Avrupa

Topluluğu Ülkelerinde %93, Amerika Birleşik Devletleri'nde ise %80'den fazladır (8).

---

(8) Ayrıntı Bilgi İçin Bkz: Z. Gökalp Mülayim, **Kooperatifçilik**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992, s.161.

III- TÜRKİYE'DE TARIM KOOPERATİFLERİ

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ülkenin sosyal ve ekonomik kalkınmasında en yararlı kuruluşlar olarak kabul edilen kooperatifler, ülkemizde de uzun yıllar önce kurulup çalışmaya başlamışlardır. Temeli 1863'lere dayanan ve Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte devletçe özendirilip desteklenen tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri ile 1960'lı yıllarda kurulmaya başlanan köy kalkınma kooperatifleri ülke genelinde sayısal açıdan hızlı bir gelişme göstermişlerdir. Ancak bu konuda tutarlı bir politika olmaması ve yanlış uygulamalar nedeniyle kalkınmamızda istenen etkinliği gösterememişler, fakat hareket için büyük bir potansiyel güç oluşturmuşlardır. Bugün için tarımsal kooperatiflerin sayıları 8.000'i, ortak sayılarında 4.500.000'i geçmiştir (9).

Ülkemizde tarım kooperatifleri ile ilgili 3 özel 1 genel kooperatifler yasası bulunmaktadır. Tarım kredi kooperatifleri ve birlikleri 1581, tarım satış kooperatifleri ve birlikleri 3186, tütün tarım satış kooperatifleri 1196 sayılı yasaya tabidirler. Diğer tarım kooperatifleri de 1163 sayılı Kooperatifler Yasası'na bağlı olup Bakanlıkça hazırlanan örnek anasözleşmeye göre kurulup işletilmektedirler.

---

(9) Nazif GÖKKAYA, "Tarım Kooperatifçiliğimiz", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.276 (Mart 1994), s.12.

A- Tarım Kredi Kooperatifleri

Ülkemizde tarım kredi kooperatifleri hareketinin 1863'de Mithat Paşa'nın devlet ve çiftçilerin katkılarıyla oluşturduğu "Memleket Sandıkları" ile başladığı kabul edilir.

Bugünkü anlamda tarım kredi kooperatifleri 1924 yılında çıkarılan yasaya bağlı olarak "İtibari Zirai Birlikleri", adıyla kurulmaya başlanmıştır. Bu kooperatifler yeni düzenlemelerle 1929 yılında "Zirai Kredi Kooperatifleri", 1935 yılında da "Tarım Kredi Kooperatifleri" adını almışlardır. Yönetim ve denetimi bir devlet bankası olan Ziraat Bankası'nca yürütülen tarım kredi kooperatifleri 1972 yılında çıkarılan 1581 sayılı yasayla demokratikleşme sürecine girmiş, yönetim ve denetimi merkez birliğine bırakılmıştır. Ancak bu durum uzun sürmemiş önce kanun hükmünde kararname, daha sonra 1985'de çıkarılan 3223 sayılı yasa ile kooperatif ve birlikler Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nın yönetimine geçirilmişlerdir (10).

Tarım kredi kooperatifleri Türkiye genelinde yaygın 2511 (11) kooperatif 16 bölge birliği ve Ankara'da merkez birliği şeklinde örgütlenmiştir.

---

(10) MÜLAYİM, a.g.e., s.200-202.

(11) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı - Tarım ve Köyşleri Bakanlığı İstatistikleri, 21.12.1994 İtibariyle Türkiye'de Hizmet Türlerine Göre Faal Kooperatifler

Ortaklarına ucuz tarım kredisi vermek üzere kurulan tarım kredi kooperatiflerinin amaçları 1581 sayılı yasa ile genişletilmiş, kredi vermenin yanında tarımsal girdi ve tüketim maddelerin temini, ürün değerlendirilmesi, pazarlanması, ortak makina parkları oluşturulması, mevduat toplamak ve bankacılık hizmetleri yapılması gibi ortaklarının ve diğer üreticilerinin tüm gereksinmelerini karşılayacak biçime getirilmiştir. Bölge ve merkez birliklerinin amaçları ise kooperatiflerin çalışma konularında onlara yardımcı olmak, bu konuda kurallar oluşturmak, personel işlerini yürütmek, denetim yapmak olarak belirlenmiştir (12).

Türkiye’de ençok ortak sayısına sahip olan tarım kredi kooperatiflerinin ortaklarıyla ilişkileri biçimseldir. Kooperatif organlarının oluşumunda son söz genellikle T.C. Ziraat Bankası’na aittir. Yıllar itibariyle kooperatif ortaklarına açılan kredileri incelediğimizde, küçük ölçekli tarım işletmelerinin sorunlarını çözümlenecek ve modern teknolojiyi uygulayacak miktarda olmadığını görüyoruz. Her ne kadar çok amaçlı olarak örgütlenmişlerse de kaynak tüketiminin ötesinde Türkiye tarımına ciddi bir katkılarının olduğu söylenemez (13).

---

(12) GÖKKAYA, a.g.e., s.13.

(13) Ayhan TAN, **Türkiye Ekonomisinde Tarım Kooperatifleri**, Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Ankara, 1983, s.22.

B- Tarım Satış Kooperatifleri

İlk kooperatif, üreticiden gelen bir hareketle İzmir'de oluşan İncir Dış Satım Tekeline karşı 1914 yılında Aydın ilimizde "Aydın İncir Müstahsilleri Ortaklığı" adıyla kurulmuştur. 1933 yılında çevre illerde kurulan satış kooperatifleri ile birlikte "Aydın Zirai Kredi Kooperatifleri İttihadı" adıyla birliklerini oluşturmuşlardır (14).

1935 yılında çıkarılan 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Yasası ile bugünkü anlamda kurulup gelişmeye başlamışlardır. 1969 yılında çıkarılan 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu, her türlü kooperatiflerin birlik ve merkez birliği şeklinde örgütlenmesine yer verince, tarım satış kooperatifleri de üst örgütlenmeye giderek TARKO'yu kurmuşlardır. Ancak TARKO 1980 sonrası kapatılmıştır (15).

2834 sayılı yasa ile tarım satış kooperatifleri ve birlikleri Ekonomi Bakanlığı ve Ziraat Bankası'nın gözetim ve denetimine verilmiştir. O tarihlerde başlayan devlet müdahalesi giderek artmış, 1985 yılında çıkarılan 3186 sayılı yasa ile pekiştirilmiştir. Bugün için 422 kooperatif ve 17 birlik halinde faaliyetlerini sürdürmektedirler (16).

---

(14) Nurettin HAZAR, **Tarım Satış Kooperatiflerimiz ve Meseleleri**, T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürlüğü Ya. No:15, Ankara, 1964, s.12.

(15) MÜLAYİM, **a.g.e.**, s.265.

(16) GÖKKAYA, **a.g.e.**, s.14.

Kooperatiflerin amaçları; ortak ürünlerini doğrudan veya işleyerek değerlendirip pazarlamak, tarımsal girdileri temin etmek ve grevlendirildiklerinde devlet adına destekleme alımları yapmaktır. Kooperatifler, rnleri birlik adına ortaklardan alıp birliğe ve birlike sağlanan girdilerin dağıtımını yapmaktadırlar. Birlikler; kooperatiflerce toplanan ürünleri işleyerek veya doğrudan satımını yapmak, kooperatiflerin ihtiyaç duyduğu girdileri temin etmek, kooperatiflerin bürokratik işleyişlerini sağlamak, personel işlerini yürütmek ve kooperatiflerin denetimini yapmakla görevlidirler (17).

Yıllardan beri tarım satış kooperatifleri devlet destekleme politikalarının basit bir aracı olarak kullanılmışlardır. Bu durumlarıyla üreticiden çok tüccarların deposu ve güvencesi niteliğinde göründüğü söylenebilir. Kooperatiften çok özel bir şirketi andıran yapıları incelendiğinde, siyasal iktidarın işbaşına getirdiği genel müdürün ve büyük toprak sahiplerinin, aracı ve tüccarların yönetimindeki etkinlikleriyle üreticiyi temsil etmekten çok uzak oldukları görülmektedir (18).

---

(17) GÖKKAYA, a.g.e., s.14.

(18) TAN, a.g.e., s.24.

C- Köy Kalkınma Kooperatifleri

Planlı kalkınma dönemine geçtiğimiz 1960'larda devlet, kooperatifçiliği toplum kalkınmasının bir aracı olarak kabul edip kuruluşlarını özendirmeye başlamıştır. Bu amaçla 1964 yılından itibaren Türk Ticaret Kanunu'nun Kooperatif Şirketlere ilişkin hükümlerine göre kurulan Köy Kalkınma Kooperatifleri, yurt dışına işçi göndermede bu kooperatiflere ortak olanlara öncelik tanınması sebebiyle hızlı bir gelişme sürecine girmişlerdir. 1965 yılında 58 olan kooperatif sayısı 1966'da 558, 1971'de 2270 ve 1974 yılında 6000'e ulaşmıştır (19). Köyün ve köylünün tüm sorunlarını çözmeyi amaçlayan bu kooperatifler; üretim planlaması, tarımsal girdi ve maddelerin temini, ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması, sosyal ve kültürel faaliyetler gibi çok amaçlı çalışma konularını seçmişlerdir (20). Bugün için 4011 kooperatif 538.557 ortağa (21) sahip olan köy kalkınma kooperatiflerinin en büyük özelliği bağımsız bir yapıda olması ve hepsininde köylüyü köyünde kalkındırmaya yönelik olmasıdır (22).

---

(19) 1969 yılında 1163 Sayılı Yasanın çıkmasıyla Köy Kalkınma Kooperatifleri üst örgütlenmeye giderek 1971 yılında kısa adı KÖY-KOOP olan Merkez Birliklerini kurmuşlardır. Ancak 12 Eylül 1980 sonrası Köy-Koop kapatılmış ve yöneticileri tutuklanmıştır. Ayrıca Köy Kalkınma Kooperatiflerinin adı 1989 yılında Bakanlıkça "Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri" olarak değiştirilmiştir. MÜLAYİM, a.g.e., s.365-366.

(20) GÖKKAYA, a.g.e., s.15.

(21) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı - Tarım ve Köyşleri Bakanlığı İstatistikleri, 21.12.1994 İtibariyle Türkiye'de Hizmet Türlerine Göre Faal Kooperatifler

(22) Ahmet TURAN, "Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Dünü ve Bugünü", KOOPERATİFÇİLİK, S.82 (Ekim-Kasım-Aralık 1988), s.47.

Ancak köye yönelik yatırımları gerçekleştirirken karşılaştıkları en önemli sorun öz kaynak yetersizliği ve yatırımları finanse edecek düşük faizli, uzun vadeli bir kredi kaynağının bulunmamasıdır.

Bu durum bizi başta köy kalkınma kooperatifleri olmak üzere tüm tarımsal kooperatifleri finanse edecek bağımsız bir kooperatifler bankası kurulması gerçeğine götürmektedir.

D- PANCAR EKİCİLERİ ÜRETİM KOOPERATİFLERİ

Pancar ekicileri üretim kooperatifleri, devlet tarafından kurulan Şeker Fabrikaları'nın hammaddesi olan şeker pancarının üretimini arttırmak amacıyla, 1951 yılından itibaren kurulmaya başlanılmıştır.

Bugün Şeker Fabrikaları çevresinde kurulmuş 30 kooperatif ve bunların 1.405.148 ortağı bulunmaktadır. Bu kooperatifler 1971 yılında birliklerini (PANKOBİRLİK) kurmuşlardır (23).

Pancar ekim alanlarının planlanması, girdi temini ve girdilerin üretilmesi amacıyla kurulan kooperatifler, Şeker Fabrikalarına ve Şekerbank'a ortak edilmişlerdir.

---

(23) Sanayi ve Ticaret Bakanlığı - Tarım ve Köyşleri Bakanlığı İstatistikleri, 21.12.1994 İtibariyle Türkiye'de Hizmet Türlerine Göre Faal Kooperatifler

Kooperatifler, ayrıca tarımsal girdi üreten ve tarım ürünlerini değerlendiren 52 şirkete de ortak olmuşlardır. 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na tabi olan bu kooperatifler, daha önce Şeker Fabrikaları personeli tarafından ve Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin talimatlarıyla yönetilirken 1990 yılında yapılan değişiklikle bağımsız bir yapıya kavuşturulmuşlardır.

Pancar Ekicileri Üretim Kooperatifleri üretim alanının planlanması, üretim için gerekli teknolojinin uygulanması, sanayiye tarımdan kaynak aktarılması konularında başarılı olmuş özellikli kooperatiflerdir (24).

Bu kooperatiflerin Şekerbank'ta büyük hisseleri olmasına rağmen bu bankaya kooperatifler bankası denemez. Çünkü Kooperatifler Bankası fonksiyonlarına sahip değildir.

---

(24) GÖKKAYA, a.g.e., s.15.

§2- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN İLKELERİ

Kooperatifler; sahip oldukları ilkeler, yasalar ve çalışma yöntemleri ile (25) ekonomik ve sosyal hedefler çerçevesinde kamu ve özel sektörle birlikte bir üçüncü sektör olarak faaliyet göstermektedirler.

Kooperatif ilkeleri, Rochdale önceleri tarafından 1844 yılında benimsendikten sonra ilki 1930'larda, ikincisi de 1960'larda olmak üzere iki kez Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından revizyona tabi tutulmuştur. Bu revizyonlar, ilkelere "öze dönük" bir değişimi amaçlamaktan çok, sadeleştirme ve kimi ilkeleri birleştirme amacını gütmüştür. 1966 Viyana Kongresi'nin onayladığı altı temel ilke tüm dünyada bir örgütün kooperatif olup olmadığını yoklamada "temel ölçü" olarak kabul görmüştür.

Ancak 1980'den sonra ilkeler üzerinden yeniden tartışmalar başlamış ve yeni değişiklikler gündeme gelmiştir. Bu değişikliği gerekli kılan sebepleri şöyle sıralayabiliriz (26):

-
- (25) Ayhan ÇIKIN - Ali Rıza KARACAN, **Genel Kooperatifçilik**, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ya. No:511, İzmir, 1994, s.97.
- (26) Cennet YILDIZ - Z. Gökalp MÜLAYİM, "**Türkiye'de Tarım Kooperatiflerinde Kooperatif İlkelerinin Uygulanması**", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:24, S.277 (Nisan 1994), s.22.

- Dünyada yeniden yapılanma sürecine giren ülkelerde kooperatiflerin bir kimlik karmaşasına düşmesi, kooperatiflerin birer kamu kuruluşu görünümünde olması ve özellikle demokratik yönetim ve serbest giriş ilkesinin uygulanmayışı.
- Üçüncü dünya ülkelerinde ilkelerin kağıt üzerinde kalması, hükümetlerin kooperatifleri kendi politikalarının bir aracı olarak görmeleri.
- İlkelerden bazılarının özel sektör ile rekabeti engellediği ve bu nedenle ilkelerin yeniden gözden geçirilmesinin gerekli olduğudur. Özellikle de sermaye birikimini engelleyen "sınırlı faiz ilkesi" bu gözden geçirmeyi gerekli kılmıştır.

Bu amaçla 1980 Moskova Kongresi'nde "2000 Yılında Kooperatifler" konulu raporla başlayıp, 1988 yılı Stokholm Kongresi'nde "Kooperatifçiliğin Temel Değerleri" ile geçmişini de soruşturarak çalışmalar devam etmiştir. 1992 Tokyo Kongresi'nde "Değişen Dünyada Kooperatif Değerleri" raporu ile kooperatif hareketin gelecek yüzyıla daha belirgin bir kimlik ile girmesi konusunda yürütülen faaliyetler (27), 1995 yılında Uluslararası Kooperatifler Birliğinin 31. Kongresine kadar yeni ilkeler ile ilgili görüşlerin toplanılmasına karar verilmiştir. Daha sonra yapılan toplantıda ilkeler gözden geçirilmiştir.

---

(27) Daha Fazla Bilgi İçin Bkz: Hüseyin POLAT, "Kooperatif İlkelerine Yeni İçerik", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:24, S.285 (Aralık 1994), s.3-7.

I- SERBEST GİRİŞ İLKESİ

"Açık Kapı" olarak da adlandırılan bu ilke kooperatiflerin en önemli özelliklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Nitekim ona kendine has karakterini veren ve onu hem devlet kurumlarından hem de ticaret şirketlerinden ayıran bu özelliktir (28).

Tarımsal kooperatiflerde diğer kooperatiflerde olduğu gibi kooperatife giriş gönüllü, kooperatifin hizmetlerinden yararlanabilecek ve kooperatif anasözleşmesinde belirtilen üyelik şartlarını kabul eden herkese serbest olmalıdır. Bu ilkeyi üyeler ve kooperatif açısından incelersek:

Üyeler Açısından: Bir kimse, bir kooperatif kuruluşu kendi isteği ile girebilir ve hiçbir kimse üye olmaya, üyelikte kalmaya zorlanamaz. Geleneksel olarak bu konudaki herhangi bir zorlamanın temel kooperatifçilik kavramına ters düştüğü kabul edilmekle birlikte, gelişmekte olan ülkelerde, kooperatifleşmenin başlangıç evrelerinde (29) üyelik konusunda bazı zorlamaların olduğu görülmüştür. Ancak bu zorlamalarda kullanılan yöntemler genellikle ekonomik baskılar biçiminde olmaktadır.

---

(28) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.69.

(29) Rıdvan KARALAR, **Teoride ve Türkiye Uygulamasında Tarımsal Pazarlama Açısından Kooperatif İşletmeler**, E.İ.T.İ.A. Ya. No: 126/76, Eskişehir, 1975, s.37.

Örneğin ekonominin belirli kesimlerinde kooperatif tekeller yaratılabilir, üye olmayanlara karşı ayırım politikaları izlenebilir v.b. Bu yöntemler kooperatife katılımı zorunlu kılan yöntemler (30) olup serbest giriş ilkesini ihlal etmemektedir.

Kooperatif Açısından: Kooperatifin açık niteliği sürekli olarak korunmalıdır. Çünkü mevcut ekonomik koşullarda kooperatifin sermayesini ve iş hacmini arttırabilmesi, büyük ölçüde ortak sayısına bağlıdır. Ancak bu, her gelen kişiyi ortak kaydetme anlamını taşımaz. Özellikle tarım kooperatiflerinde girişin sınırlanması daha açık olarak kendisini gösterir. Örneğin bir kayısı tarım satış kooperatifine ancak bir kayısı üretici ortak olabilir. O nedenle her kooperatif, çalışma alanı ve kapasitesine göre ortak sayısında sınırlamalar yapabilir. Ortaklık niteliği taşımayanlar ve kooperatif aleyhine davranışta bulunanlar için, ortaklığa girmede veya ortaklıktan ayrılmada bazı sınırlamalar getirilebilir. Bunu yaparken ya yasaların kendisine verdiği yetkilerden ya da kooperatif işletmenin özelliğinden yararlanır. Bunun için her kooperatif, amacı ve çalışma alanı doğrultusunda bazı ölçütler (giriş koşulları, üyelik için yasal yeterlilik, fiyat politikası, teslim edilecek mal v.b.) belirleyebilir. Aday üyelere, bazı kişisel özellikler (güven, doğruluk, bilgi, iyi niyet v.b.) aranabilir (31).

---

(30) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.69.

(31) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.70.

Bununla birlikte haksız yere örneğin dini inancı, ırkı, siyasal görüşleri nedeniyle hiçbir kişi veya grup kooperatif dışında bırakılmamalıdır.

Siyasi ve dini tarafsızlık kooperatif kuruluşun iç bütünlüğünü sağlamayı amaçlar. Kooperatifçilik hareketi, kooperatif yaşamını tehlikeye sokan ögeler dışında belirli noktaları aşarak tarafsızlığa yönelmiştir. Buna rağmen belli dönemlerde ve bazı ülkelerde kooperatifler dinsel tartışmalar içine itilmiş veya belirli bir politik yöne çekilmeye çalışılmıştır. Oysa tarafsızlığın anlamı siyasal veya dinsel kuruluşlardan tam bağımsızlıktır. Ancak bu, ulusal düzeydeki toplumsal ve ekonomik sorunlara katılmama veya duyarsız kalma anlamını taşımaz (32).

Ülkemizde tarımsal kooperatiflerde giriş, anasözleşme şartlarını taşıyan herkese serbesttir. Nitekim anasözleşmede belirtilen şartları taşıyan, medeni hakları kullanma yeterliliğine sahip olan her Türk Vatandaşı kooperatife ortak kabul edilmektedir. Ancak; Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin raporunda serbest girişle ilgili olarak "din, dil, ırk, sınıf ayırımı yapılmaksızın" ibaresi yer aldığı halde, yasalarımızda böyle ifadelere rastlanılmamaktadır. Yasalardaki bu boşluk giderilerek, yukarıda bahsedilen ibarelerin mevzuatımıza girmesiyle konuya açıklık getirilmesinde fayda vardır.

---

(32) KARALAR, a.g.e., s.44.

Yapılan bir araştırmaya göre bu ilkenin ülkemizde; tarım satış kooperatiflerinde %100, tarım kredi kooperatiflerinde %90 ve 1163 sayılı yasaya göre kurulan kooperatiflerde ise %85.71 oranında uygulandığı görülmüştür (33).

---

(33) YILDIZ - MÜLAYİM, a.g.e., s.25.

II- DEMOKRATİK YÖNETİM

Demokrasi, genellikle bir ülkeyi ya da ticari olmayan herhangi bir örgütü yönetme biçimidir. Ekonomik yaşamda başarılı olmak için demokrasinin sunduğu bir güvence yoktur. Ancak, kooperatifler ekonomik demokrasinin mümkün olduğunu (34) bu ilke sayesinde kanıtlamış olan tek örgütlenme biçimidir.

Uygulamada bir ortağa bir oy kuralı ile ifade edilen ilke (35) tüm üyelerin eşitliğine dayalı kendi kendini yönetme anlamına gelir. Karar almada öteki işletmelerin tersine yatırılan sermaye değil, kişisel katılım önemlidir (36). Bu da yönetim ve denetimde insan faktörüne verilen önemi göstermektedir.

Kooperatifin demokratik niteliği şöyle belli olur:

Kooperatifin Yapısı: Kooperatifin temel karar organı genel kuruldur. Genel Kurul ana sorunlar, yıllık kazanç ve genel işletme politikasına ilişkin konularda karar alır.

---

(34) Lars MARCUS (Çev. Hüseyin POLAT), "**Kooperatifçiliğin Temel Değerleri**", KOOPERATİF DÜNYASI, S.274 (Ocak 1994), s.7.

(35) MÜLAYİM, **a.g.e.**, s.63.

(36) Franz C. HELM (Çev. İlhan CEMALCILAR), **Kooperatif İşletme Ekonomisi**, E.İ.T.İ.A. Ya. No: 150/92, B.2, Eskişehir, 1979, s.9.

Genel kurulun ana işlevi, faaliyetleri yürüten yönetim kurulunu seçmek ve denetim kurulunu oluşturmaktır. Yönetim kurulu bütün işlevlerinde genel kurula karşı sorumludur (37).

Eşit Oy Hakkı: Kooperatifteki finansal bağıntısına bakılmaksızın, her üyenin genel kurulda bir oyu vardır ve her üye organlara seçilme hakkına sahiptir (38).

Demokratik yönetim alanında ortaya çıkan sorunlardan birisi, üyelerin denetimi ne dereceye kadar yürütme gücünde ve isteğinde oldukları noktasıdır. Bu konuda üyelerin gösterdiği kayıtsızlık, özellikle büyük kooperatiflerde daha yoğunlaşmaktadır. Bunun nedeni, üyelerin eğitim ve bilgi düzeyinin yetersizliği olup, sorun özellikle az gelişmiş ülkelerde ve tarım kooperatiflerinde daha da ön plana çıkmaktadır. Demokratik yönetim ilkesinin anlamını yitirmemesi için üyelerin özellikle yönetim kurulu üyelerinin temel ekonomi ve işletmecilik konularında eğitilmeleri gerekir.

---

(37) KARALAR, a.g.e., s.39.

(38) HELM, a.g.e., s.10.

Genel kurula katılma oranının düşmesi, katılanların kayıtsızlığı, çok ayrıntıya inen ve konulardan uzaklaştıran tartışmalar, ortaklara önemli konularda bilgi verilmemesi, tepede hazırlanan kararların üyelerce tartışılmadan onaylanması, egemen yetkilerin gerçek biçimde kullanılma isteğinin azlığı demokratik yönetim ilkesini zedelemektedir (39). Demokratik yönetim ilkesinin ihlali devlet - kooperatif ilişkilerinden olan vesayet sisteminde daha belirgindir. Çünkü bu sistemde devlet yol gösterici ve yardımcı olmaktan öte yönetim ve denetime bizzat müdahale edici konumdadır.

Ülkemizde tarımsal kooperatifler ile ilgili yasaları incelediğimizde genel kurulda her ortağa bir oy hakkının verildiğini görüyoruz. Ancak bu, demokratiklik için yeterli bir gösterge değildir. İlkenin diğer gerekleri özellikle tarım satış kooperatifleri ve tarım kredi kooperatiflerinde hiç uygulanmamaktadır. Yönetim birimlerindeki bütün üst düzey yöneticilerin (müdür, genel müdür) atamalarını devlet yapmaktadır. 1163 sayılı yasaya göre kurulan kooperatifler tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerine göre daha demokratiktir. Demokratik yönetim ilkesi tarım satış kooperatiflerinde hiç uygulanmamaktadır. Tarım kredi kooperatiflerinde %10 oranında, buna karşılık 1163 sayılı yasaya göre kurulan kooperatiflerde ise, %71.42 oranında uygulanmaktadır (40).

---

(39) KARALAR, a.g.e., s.39-40.

(40) YILDIZ - MÜLAYİM, a.g.e., s.26.

III- SERMAYEYE SINIRLI FAİZ VERİLMESİ

Bu ilkede esas amaç, kooperatife katılmayı özendirerek sermaye birikimini sağlamaktır (41). Ancak bir halk örgütlenmesi olan kooperatiflerde sermayeyi ön plana çıkarmak kooperatifçiliğin özünü zedeleyebilir.

Kooperatifteki üyelerin sermaye payları, kâr elde etmek için yapılan yatırımdan çok, gelecekteki hizmetlerden yararlanmak amacıyla yapılan peşin ödemeler niteliğindedir. Sermaye payına faiz verilmesi ülkeden ülkeye değişmekle beraber, kooperatiflerde özsermaye birikimine engel olduğu için geçerliliğini yitirmiş bir ilkedir. Diğer taraftan kooperatiflerin her türlü sermayeye yüksek faiz oranı ile açılması onun bir sermaye şirketine dönüştürebilir (42). Örneğin 1163 sayılı Kooperatif Kanunu'nun ilgili maddesini incelediğimizde "gelir - gider farkının en az %50'si ortaklara dağıtıldıktan sonra, ortakların sermaye paylarına genel kurul kararıyla devlet tahvillerine verilen en yüksek faiz haddini geçmemek üzere faiz ödenebileceği anasözleşme ile hükme bağlanabilir" (43) denilmektedir. Günümüzde devlet tahvillerine verilen faiz oranını gözönüne aldığımızda buna sınırlı oranda faiz demek pek mümkün değildir.

---

(41) Yılmaz ÜRPER, **Kooperatif İşletmeciliği**, Eskişehir, 1992, s.41.

(42) KARALAR, **a.g.e.**, s.41.

(43) 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu Madde: 38.

Ülkemizde tasarruf olanağı sınırlı olan yoksul köylülerin kooperatiflerini güçlendirememeleri, toplanan ortaklık paylarının bir depozito niteliği taşıması (44), zengin köylülerin ise kooperatifçiliğe gereksinme duymamaları sebebiyle kooperatifler özsermaye sıkıntısı çekmektedirler. Bu sebeple bugüne kadar kooperatifler dış kaynaklara başvurmak zorunda kalmışlardır. Ancak alınan krediler, gerek yatırım gerekse işletme sermayesi açısından yetersiz olduğu gibi, kooperatifler kredi veren kuruluşun yönetim ve denetimine tabi olmuşlardır.

---

(44) İnal ALTINAY - İrfan CENKÇİ, "Tarımsal Kooperatiflerin Sorunları ve Bu Sorunların Çözüm Yolları", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:3, S.34 (Ocak 1974), s.6.

IV- RİSTURN VERİLMESİ

Risturn verilmesi ilkesi, esas itibariyle kooperatif tarafından sağlanan olumlu gelir - gider farkının, ortaklara ait olması ve bunun ortaklara sermaye paylarına göre değil, kooperatifle yapmış oldukları alış - veriş veya gördükleri hizmete göre ve bir ortağın diğeri üzerinden kazanç elde etmesini önleyecek biçimde dağıtılmasını ifade eder (45). Bu noktada kooperatifin demokratik olma özelliğini, eşitliği ve hizmet teşebbüsü olduğunu görebiliriz.

Rekabetin arttığı bir ortamda kooperatiflerin kârsız çalışmasına imkan yoktur. İyi işletilmiş bir kooperatifin yıl sonunda olumlu bir gelir - gider farkına sahip olması doğaldır. Bu olumlu gelir - gider farkı ya fiyata ilave edilen ya da maliyete yüklenen katkı payı sonucu oluşur.

Kooperatif, yıl sonunda elde edilen olumlu gelir - gider farkını ortaklara işlemleri oranında dağıtmadan önce, yedek akçeyi ve anasözleşmede belirtilen diğeri fonları ayırmak zorundadır. Kooperatifin risturn vermeyi temel ilke olarak almaması özellikle başlangıç aşamasında sermaye birikimi yoluna gitmesi gerekir. Diğeri yandan bizim gibi enflasyonun yüksek olduğu ülkelerde risturnun peşin verilmesi daha uygun olacaktır.

---

(45) MÜLAYİM, a.g.e., s.65.

V- EĞİTİMİN GELİŞTİRİLMESİ

Geri kalmış ÷lkelere toplumsal yapıya uygun bir kooperatif hareketini geliştirmenin ilk ve en önemli koşulu eğitimidir. Uygun ortam ve kooperatifçilik bilinci yaratılmadan başlatılan ve s÷rd÷r÷lmeye çalışılan bir hareketin başarisından söz etmek pek m÷mk÷n değildir (46).

işlevleri açaşından diğer ilkeleri b÷t÷nleştirici bir özelliğe sahip olan eğitim ilkesini en geniş anlamıyla ele almak gerekir. Ortakların kooperatife ilgisizliğinin temelinde eğitim sorunu yatmaktadır. Kendi kendine yardım hareketi olan kooperatiflerde, ortakların gön÷ll÷ ve bilinçli desteğini sağlamanın yolu onlara hak ve yük÷ml÷l÷klerini öğretilmesidir.

Faaliyet alanı ne olursa olsun, kooperatifler birer işletmedir. Yirmibirinci y÷zyılda kooperatiflerin ekonomik işletmeler olma özelliğinin daha çok ön plana çıkacağı düşün÷lecek olursa, kooperatiflerin bu alanda yönlendirilmeleri değişen ve gelişen koşullara uydurulması gerekmektedir (47). Bu sebeple yönetici ve personelin ekonomi ve teknik konularda bilgi sahibi olmaları, yeni iş politikalarını takip etmeleri gerekmektedir.

---

(46) ÜRPER, a.g.e., s.50.

(47) Burhan AYKAÇ, "Teknolojik Gelişmeler Karşısında Sürekli Eğitim İhtiyacı, Değişim ve Kooperatifler", XIV. MİLLETLERARASI TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ TEBLİĞLER, T.K.K. Ya. No:81, Ankara, 1993, s.27.

Kooperatifçiliğe ilişkin literatür incelendiği zaman, kaynakların genellikle, kooperatif yönetim kurulu ve idareci personel için günlük çalışmalarda direkt yardımcı olan çalışma talimatları ile ilgili olduğu görülmektedir. Ülkemizde yöneticilik, işletmecilik, pazarlama gibi konularda çok sayıda genel, mesleki literatür olduğu halde, bu konularda kooperatif işletmelerle ilgili hiçbir özel kaynak yoktur. Örneğin, pazarlama kooperatifçilikte özellikle ortaklarla iş ilişkileri söz konusu olduğundan alışılmış pazarlama faaliyetlerinden biraz daha farklı olacaktır. Yine kooperatif alacağı kararlarda ve kamuoyunda güven sağlama açısından, çalışmalarında sermaye şirketlerinden daha farklı bir yönetim politikası izlemek zorundadır. Fakat, kooperatifin çağdaş anlamda yönetimi için enformasyon niteliği taşıyan kaynaklar bulunmamaktadır. Ülkemizdeki durumun aksine Avrupa'da kooperatif kurucuları yeni kooperatif yöneticilerini kooperatif işletmesindeki pratik çalışmaya yönlendirmek için yol gösterici bilgileri yayınlar aracılığıyla aktarmaktadırlar (48).

Konuyla ilgili Maurice Colombain şunları söylemiştir. "*Kooperasyonun en korkunç düşmanı ne rekabettir, ne de çıkarları zarar görmüş olanların onu yıkma çabalarıdır; belki yine bilgisizliktir. Kooperasyonu uygulayanların bilgisizlikleri, çok kere de, onun gelişimini yönetmek görevinde, dilek ve gücünde olanların bilgisizlikleri ya da hazırlanmalarında ki yetersizliklerdir*".

---

(48) Horst LATSCH, "**Şimdiki Sorunların Üstesinden Gel Gelecekte Başarılı Ol**", XI. TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ, TEBLİĞLER, T.K.K. Ya. No: 57, Ankara, 1984, s.243-244

Gerçekten de bir kooperatif kurulmadan önce;

-Kapsamlı araştırmaların yapılmaması (49)

-O yörede yaşayan halka ekonomik ve sosyal yönden çeşitli faydalar getirip getirmeyeceğinin değerlendirilmemesi

İşletme aşamasında;

-Klasik mal ve hizmet uygulamalarının dışına çıkılmaması

-Yöneticilerin işletmecilik anlayışından uzak bilgi ve tecrübesizlikleri, kooperatiflerin üstlendiğı görevi yerine getirememelerini ve başarısız kuruluşlar olarak gösterilmesine neden olmaktadır.

Kooperatife ortak olabilecek bir potansiyel olan halkı çekebilmenin en iyi yolu eğitimidir. Bu amaçla teknolojinin sunduğu tüm imkanlardan yararlanmak, bütün kitle iletişim araçlarını devreye sokmak gerekir.

---

(49) Bir işletme kurma ve bununla ilgili çalışmalar başlamadan önce amacın tesbit edilmesi, işletmenin hangi alanda, hangi ölçekte ve nerede kurulacağı gibi soruların yanıtlanması gerekir. Bu amaçla;

1-Yatırım düşünçesi,

2-Yapılabilirlik (fizibilite) araştırmaları,

3-Yapılabilirlik projesi (ön proje),

4-Değerlendirme ve yatırım kararı,

5-Kesin proje

6-Projenin uygulanması,

7-İşletmeye geçiş aşaması,

gibi çalışmaların yapılması gerekir.

Ülkemizde kooperatifçilik eğitimi bilinçli veya bilinçsiz olarak ihmal edilmiştir. 1163 sayılı kooperatifler kanununun "tanıtma ve eğitim hizmetlerini sağlayacak fon" başlığını taşıyan 94. maddesine göre; "Kooperatifçiliğin tanıtılması, eğitim ve organizasyonlarından yol göstermek, yönetim ve faaliyetlerine yardımda bulunmak gibi hizmetler için kooperatiflerin yıllık bilançolarına göre hasıl olan müspet gelir - gider farkının %1'i ilgili bakanlığın emrindeki fona yatırılır" (50) denilmektedir. Bu, düzenleme olumlu ancak uygulama açısından olumsuz bir durumdur. Çünkü %1'lerden oluşan bu fon yılda yaklaşık 2,5 - 3 milyar TL civarında toplanmakta, ancak ilgili bakanlık bu fonu kendisine ait bir gelir kaynağı olarak kırtasiye masraflarında kullanılmaktadır (51). Yapılması gereken fonun ilgili bakanlığın emrine değil, bir kooperatifler üst örgütü olan Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'ne devir edilmesi ve gerçek amacına uygun olarak kullanılmasıdır.

---

(50) 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu

(51) YILDIZ - MÜLAYİM, a.g.e., s.27.

VI- KOOPERATİFLERLE İŞBİRLİĞİ

Bu ilkenin amacı, kooperatiflerin karşılıklı olarak birbirlerini desteklemelerini sağlamaktır. Günümüzde kooperatiflerin işbirliği yapmaları zorunlu bir hale gelmiştir. Çünkü rakip özel işletmelerin ekonomik ve teknolojik gelişmelerden yararlanarak maliyetlerini düşürmeleri ya da verimliliklerini arttırmaları, kooperatiflerinde güç kazanacak yollara başvurmalarını gündeme getirmiştir (52).

Kooperatifçilik hareketinin bütün yönleri ile gelişebilmesi, kendisinden çözüm beklenen sorunları etkili bir biçimde çözebilmesi, ortakları ve ortak olmayanları büyük aracı, tefeci, sanayici ve holdinglere karşı koruyabilmesi için, birim kooperatiflerin federatif bir sistem içinde üst örgütlenmeye gitmeleri gerekir. Bir başka ifade ile aynı konuda çalışan, ekonomik şartlardan benzer şekilde etkilenen ve ortak amaçlara sahip olan birim kooperatifler kendi aralarında işbirliği, güçbirliği, eylem ve davranış birliği yapmak zorundadırlar (53).

Kooperatifleri üst örgütlenmeye (dikey örgütlenme) iten neden kurumsal yapılaşmaya gerek duymalarıdır.

---

(52) ÜRPER, a.g.e., s.50

(53) Ahmet Namık AYDOĞAN, "Kooperatif Üst Kuruluşları", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:22, S.253 (Nisan 1992), s.7-8.

Böyle bir gereksinimin nedeni kooperatiflerin bir işletme olarak faaliyetlerini sürdürürken o mekanlarda yeterli hukuki, mali ve işletmecilik bilgisi olan kişilerin kooperatif ortakları arasında bulunmamasıdır. Bu nedenle geçen yüzyılda hiçbir yasal yaptırım yokken, birim kooperatifler kuruluşlarından kısa bir süre sonra üst örgütlenmeye gitmişlerdir. Böylece kurulan birlikler, ortağı olan kooperatiflere ihtiyaçları doğrultusunda yasal işletmecilikle ilgili öneri ve eğitim ağırlıklı hizmetleri daha hızlı, doğru ve ekonomik olarak sunmuşlardır (54).

Kooperatiflerde işbirliği ilkesi sadece dikey örgütlenmeyi kapsamamaktadır. Gerektiğinde aynı yörede ve aynı konularda faaliyet gösteren, aynı ekonomik güçlük ve yetersizliklerle karşı karşıya bulunan, zayıf birim kooperatifleri yeni bir birim kooperatif bünyesinde birleşmeye (füzyon) gidebilirler. Böylece kaynakların israfı bir ölçüde önlenmiş ve verimli çalışmanın ön şartları hazırlanarak, ölçek büyümesinin sunduğu bütün üstüklüklerden yararlanmak mümkün olacaktır (55). Kooperatifçiliğin geliştiği ülkelere baktığımızda özellikle tarımsal kooperatiflerin sayılarının düştüğünü, buna karşılık ortak sayılarının çoğaldığını görüyoruz.

---

(54) Leyla Özgen ÖZCAN, "Kooperatif Üst Örgütlenmelerin Önemi ve Federal Almanya Uygulaması", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:25, S.295 (Ekim 1995), s.3.

(55) İsmail DUYMAZ, **Türkiye’de Kooperatiflerin Verimli Çalışmaları Açısından Yatay ve Dikey Bütünleşme Hareketleri**, T.K.K. Ya. No:60, Ankara, 1985, s.47.

Tarımsal kooperatiflerde amaç sadece bir malı üretmek, üretilmiş ürünü toplamak ve işlemek değil, bu malı en kısa yoldan tüketiciye ulaştırarak aracı payını enaza indirmektir. Bu sebeple tarımsal kooperatiflerin hem kendi aralarında işbirliğine gitmeleri hem de tüketiciye hizmet götüren tüketim kooperatifleriyle de işbirliğine girmeleri gerekmektedir. Böylece üretici ile tüketici birbirine yakınlaştırılarak her iki kesimde korunmuş olacaktır. Türkiye’de kooperatifler üst örgütlenme konusunda istenilen etkinliği gösterememişlerdir.

§3- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN EKONOMİK VE SOSYAL İŞLEVLERİ

Ekonomik gelişme sadece sanayileşme kavramını içermemekte, daha geniş bir anlam taşımaktadır. Ekonomik gelişme sürecinde, salt sanayi sektörünün geliştirilmesi amaçlanarak öteki sektörlerin (kooperatifçilik) ihmal edilmesi ülke ekonomisi için büyük bir kayıp olacaktır. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yaklaşık tümünün tarımsal bir yapıya sahip olduğu düşünülürse, sadece sanayi sektörüne verilen ağırlık ile ekonomik gelişmeyi sağlamanın nedenli güç bir iş olduğu ortaya çıkmaktadır (56). Netekim bu konuda Theodore W. Schultz ve C. M. Elliot'a göre; *"tarımda yeni ve daha üstün üretim olanakları yaratılmadan ekonomik kalkınma tamamlanmış olmayacaktır. Örneğin 1948 - 1961 yılları arasında Hindistan ve Arjantin tarımsal üretimde istenen artışı sağlamayınca fert başına düşen gelirin artışı önemli oranda azalmıştır"*. Ekonomi tarihçileri tarımsal üretimi arttırmadan sanayileşmenin gerçekleştirildiği başarılı bir kalkınma örneği veren ülke olmadığı görüşünde birleşmektedirler (57). Bu nedenle, günümüzde sadece tarım ve sadece sanayi tartışması yerine ne kadar tarım, ne kadar sanayi tartışması yapılmaktadır (58).

---

(56) C. Necat BERBEROĞLU, **Sanayi Öncelikli Ekonomik Gelişmede Türkiye Tarımının Finansmanı ve Tarımsal Kredi Uygulaması**, E.İ.T.İ.A. Ya. No: 235/156, Eskişehir, 1981, s.21.

(57) TAN, **a.g.e.**, s.25-26.

(58) Vural SAVAŞ, **Kalkınma Ekonomisi**, Bursa, İ.T.İ.A. Ya. No:6, İstanbul, 1974, s.139.

Ekonomik sorunların temelinde diğerk etkenlerle birlikte kaynak yetersizliği vardır. Konuya bu açıdan bakıldığında; kooperatif sistemin yeterince değerlendirilmesi halinde kaynak yaratan ve gelir dağılımlında denge sağlayan özellikleriyle, ekonmik sorunların çözümlünde etkin bir yeri olduğu görülecektir. Gelişme çabasındaki toplumların tümünde olduğu gibi, ülkemizde de geri kalmışlığın sorunlarını taşıyan tarım kesiminin sosyo - ekonomik yapısının geliştirilmesi, kalkınma çabalarımızın temel konusunu oluşturmaktadır (59). Ekonomik ve sosyal yapısı tarıma dayalı olan ülkemizde; kalkınma çabalarının tarım kesiminde yoğunlaştırılmasında, bu güçsüz fakat geniş kitlenin bilinçlendirilerek yaşam düzeylerinin yükseltilmesinde kooperatiflerden yeterince yararlanılmalıdır.

Ülkelerin kendi sosyo - ekonomik yapısına uygun uzun dönemli bir kooperatifçilik politikası oluşturması halinde gerek ortaklar açısından gerekse toplumsal açıdan sağlayacağı yararları şu şekilde sıralayabiliriz:

-Örgütlenme veya örgütlü toplum demokratik yapı ve düzenin vazgeçilmez unsurlarıdır. Toplum içinde yaşayan farklı kesimlere ait bireylerin yönetime, karar verme sürecine katılmaları (60) toplumun ekonomik ve sosyal sorunlara olan ilgilerini arttırması örgütlenmenin en iyi örneği olan kooperatifleşmeyle sağlanabilir.

---

(59) Yılmaz EDİK, "Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerimizin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.270 (Eylül 1993), s.14.

(60) Erkan REHBER, "Tarımda Örgütlenme ve Kooperatifçilik", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.271 (Ekim 1993), s.24.

- Tarım kesiminde daha çok küçük aile işletmelerinin varlığı sözkonusudur. Ekonomik açıdan küçük birimler şeklinde üretimde bulunmanın, bir çok yararı yanında sakıncalı yönleride vardır. Kooperatifleşme ile bu yapı içerisindeki olumsuzluklar giderilirken, olumlu yönleri de koruyan bir yapı meydana getirilecektir (61).
- Bireysel pazarlık güçleri birleştirilerek, ortakların pazarda üstün duruma gelmesini ve fiyatlar üzerinde denetim kurmasını sağlar (62).
- Aracı payını en aza indirerek kısa pazarlama kanallarının oluşmasını sağlar.
- Kooperatifler birçok küçük kaynağı biraraya toplayarak, ortakların bireysel olarak gerçekleştiremedikleri yatırımları gerçekleştirir, teknik uzmanlaşmayı sağlar.
- Risk kişilerden kooperatiflere aktarılarak oluşan zarar ortaklara eşit olarak dağıtılır.
- Depolama, dereceleme v.b. faaliyetleri yaparak pazara sunulacak ve pazardan alınacak malların miktarını ve kalitesini düzenler (63).
- Düşük faizle kısa ve uzun süreli kredi temin edilmesini sağlar.
- Tasarruf alışkanlığını geliştirir.

---

(61) REHBER, a.g.e., s.24.

(62) KARALAR, a.g.e., s.51.

(63) HELM, a.g.e., s.22.

Kooperatiflerden tarım sektörünün geliştirilmesinin hızlandırılmasında geniş ölçüde yararlanılabileceğini savunurken, öte yandan bu yöntemin tek başına "sihirli bir deynek" olmadığını ve bu kesimin ekonomik sorunlarının ulusal ekonomi sorunlarından soyutlanamayacağını belirtmek gerekmektedir (64).

---

(64) TAN, a.g.e., s.27.

§4-TARIMSAL KOOPERATİFLERİN SINIFLANDIRILMASI

Tarımsal kooperatiflerde ortaklar ya üretici, ya tüketici ya da kredi alıcısı olarak ekonomik olanaklarını birleştirmişlerdir. Bu açıdan bakıldığında tarımsal kooperatifleri tek amaçlı ve çok amaçlı olarak sınıflandırabiliriz. Genel olarak kooperatiflerin tek veya çok amaçlı oluşu, ülkelerin hatta bölgelerin ekonomik ve sosyal yapılarına göre değişiklik gösterir.

I- TEK AMAÇLI TARIMSAL KOOPERATİFLER

Tek bir amacı olan yani ortaklarının sadece belli bir konudaki ihtiyaçlarını (satınalma, kredi sağlama, satış, işleme, sigorta gibi) yerine getiren tarım kooperatiflerini (65) tek amaçlı tarımsal kooperatifler denilmektedir. Özellikle gelişmiş ülkelerde tarımsal amaçlı kooperatifler tek amaçlı olarak örgütlenmişlerdir.

Tarımsal kooperatifin faaliyet alanı uzmanlaşmayı gerektiriyor ve kooperatif ortaklarının tarımsal didinmeleri modern araç ve gereçlerle gerçekleşiyorsa tek amaçlı olarak örgütlenmek daha uygun olacaktır. Örneğin Fransa ve İtalya'da bir çok çiftçi peynir ve şaraplarını çiftliklerinde yapabiliyorlar, hepsinin de küçük çapta da olsa peynir ve şarap yapacak eski, ilkel araçları vardır.

---

(65) MÜLAYİM, a.g.e., s.169.

Fakat yeni modern bir fabrikayı kurmaya hiçbir üreticinin tek başına gücü yetmez oysa birleşip de peynir veya şarap fabrikası kurar; peynir veya şaraplarının yeni yöntemler, modern makinalarla yaparlarsa çok daha ekonomik olacaktır. İşte bunu hesaplayarak eski aletlerinden vazgeçmiş ve kooperatif halinde bir fabrika kurmuşlardır. Birleşmeden doğan güçle fabrikaları için teknik elemanlar da getirebilmişlerdir (66).

Az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerde tarımsal kooperatiflerin başlangıçta çok amaçlı olarak örgütlenmeleri, belli bir düzeye ulaştıktan sonra branşlaşmaya gitmeleri daha uygun görülmektedir.

---

(66) MÜLAYİM, a.g.e., s.301.

II- ÇOK AMAÇLI TARIMSAL KOOPERATİFLER

Ortakların kredi, sigortacılık, üretim, satış v.b. ihtiyaçlarının bir kısmını ya da tamamını yerine getiren kooperatlflere çok amaçlı kooperatlfler denilmektedir. Günümüzde önemli bir tartışma konusunda özellikle tarımsal kooperatlflerle ilgili olarak, kooperatıfçılık amaçlarına çeşitli alanlarda çalışmada bulunan kooperatlflerle daha kolay varılıp varılamayacağı sorunuudur (67). Dünya örneklerini incelediğimizde tek amaçlı kooperatlflerin çok amaçlı kooperatlflere göre daha iyi rekabet ettiklerini, pazar paylarının daha yüksek olduğunu görüyoruz. Fakat tek amaçlı kooperatlflerin az gelişmiş bir çok ülkede yaşayış geleneklerine gereği gibi uyamadıkları da (68) bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan özellikle gelişmekte olan ülkelerde aynı yörede faaliyet gösteren küçük kooperatlfleri tek bir çatı altında örgütlemek daha uygun olacaktır. Örneğin köy çapında örgütlenmiş tarım kredi kooperatıfının esas işlevi, kredi dağıtımı ve mevduat kabulü olduğu halde, ek olarak ihtiyaç maddelerini dağıtması veya makina edinerek bunları ortaklarının hizmetine sunması daha uygun bir sistem olacaktır. Böylece ortaklar çok amaçlılığın getirmiş olduğu avantajlardan yararlanabilecek, kaynak israfı önlenerek, riskin birçok alana dağıtılması da mümkün olacaktır.

---

(67) Hans STEINER, (Çev. Celal UZEL - Haluk UZEL), **Az Gelişmiş Ülkelerde Kooperatlfler ve Devlet**, T.K.K. Ya. No:36, B.2, Ankara, 1975, s.34.

(68) STEINER, **a.g.e.**, s.34.

Ancak çok amalılıkta; özellikle tarım toplumlarında halk içinden birden fazla alanda yöneticilik bilgi ve deneyimine sahip insan bulmak kolay değildir. Ayrıca alışma konularının ve ortak sayısının çokluğu, ortaklarının kooperatif çalışmalarını yakından izleyebilmelerini zorlaştırabileceği gibi kooperatiften uzaklaşmalar olacaktır. Bunlara bağlı olarak kooperatifte başarısızlık ve halkta hayal kırıklığı olacaktır.

Sonuç olarak; çok amaçlı bir kooperatifin çalışma ve yaşama gcu artık yetersiz gelmeye başlıyor, ortakların kendi iş alanlarındaki çalışmalarının gelişmesine engel oluyorsa, kooperatifin branşlaşmaya gitmesi yani tek amalılığa yönelmesi gerekecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

TARIMSAL KOOPERATİFLERDE FİNANSMAN

§1- TARIMSAL KOOPERATİFLERDE FİNANSMAN KAYNAKLARI

I- ÖZKAYNAKLAR (OTOFİNANSMAN)

Tarımsal kooperatiflerin faaliyetlerini sürdürebilmeleri ve gelişebilmeleri için güvenli bir finansal yapıya sahip olmaları gerekir. Güvenli ve sağlam bir finansal yapı ise, kooperatifin kendi içinde oluşan ve ortaklarına dayanan bir yapıdır.

Kooperatifin özkaynak sermayesi emrindeki devamlı ve güvenilir bir fon olup kooperatifin otofinansman gücünü de yansıtmaktadır. Bu fon sabit giderlerin finansmanında kullanılır ve bu açıdan hem tesislerin finansmanında ortakların gücünü temsil eder, hemde kooperatif işletmeye kredi verecek kuruluşlar için garanti oluşturur. Ayrıca finansal analiz için

özsermaye veri kabul edilip, çeşitli oranların hesaplanmasına olanak tanıyarak işletmenin kaynak kullanımındaki etkinliğini ortaya çıkarmaktadır (1).

---

(1) Ahmet TURAN, "Kooperatif İşletmelerde Finansman", KOOPERATİFÇİLİK, S.98 (Ekim Kasım - Aralık 1992), s.8.

A- Ortaklık Payları

Kooperatif ortaklarının ya kooperatifin kuruluşu sırasında ya da sonradan almış oldukları iştirak payları, kooperatifin özsermaye kaynaklarının en önemlisini oluşturur. Aslında, kooperatifin "sermayesi" demek ortakların bu sermayeye katılma paylarının toplamı demektir.

Bir sermaye şirketinin hisse senedi herşeyden önce hem risk taşıyan hem de şirketin kârından pay ümit eden bir yatırımdır. Oysa, bir kooperatifin iştirak payı bunun tam aksine, kooperatifin kendisinden beklenen hizmetleri en iyi şekilde yerine getirebilmesi için ihtiyaç duyduğu mali kaynaklara her ortağın yapmış olduğu bir katılımdır (2).

Kooperatifçiliğin serbest giriş ya da çıkış ilkesi gereği bu sermayede azalıp çoğalmalar olabileceği gibi, dayanışma ve karşılıklı yardım ilkesinin doğal bir sonucu olarak da, ortaklık payları arasında aşırı bir fark bulunmaz. Bu sebeple ortaklık paylarının taban ve tavanı hem kooperatif anasözleşmesinde hem de o ülkenin mevzuatında sınırlandırılmıştır. Bu durumun beraberinde getirdiği en önemli sakınca, katılım sermayesinin zaman içinde reel değerinin çok düşmesidir. Çünkü yasaların sınırladığı bu hüküm, ekonomik dalgalanmalara göre değişim göstermemektedir.

---

(2) Harun PASTANOĞLU, "Kooperatiflerin Finansman Sorunu", KOOPERATİF DÜNYASI, S.59 (Şubat 1976), s.19.

Bu durumda, sermayenin özü olan bu kalem, kooperatifin yatırım ve işletme sermayesine yetmemekte, kooperatifleri finansal sorunlarla karşı karşıya bırakmaktadır (3).

Ülkemizde farklı yasalara bağlı tarımsal kooperatiflerin ortaklık paylarının üst sınırında farklılıklar olduğu görülmektedir. Örneğin 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nda üst sınır 150.000 TL'dir. 3186 sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nda ortak üreticilerin kooperatiflerine taahhüt ederek ödeyecekleri sermaye tutarı en çok 500.000 TL'dir. Bu miktar Bakanlar Kurulu kararı ile on katına kadar arttırılabilir. 1163 sayılı kanuna bağlı köy kalkınma kooperatiflerinde ise "bir ortaklık payının değeri 100.000 TL'dir. Kooperatife girenler en çok 1.000 pay taahhüt edebilirler. Kooperatif üst kuruluşuna iştirak edenler ise en az 50 pay taahhüt ederler. Bir ortaklık payının değeri Bakanlar Kurulu Kararı ile 10 katına kadar arttırılabilir."

Ülkemizde tarımsal kooperatiflerde;

- Sermaye ihtiyacından ziyade ortakların ödeyebilme olanaklarının gözönünde bulundurulması sebebiyle, ortakların düşük ortaklık payı yüklenmeleri,
- Ortakların yüklenmiş oldukları düşük ortaklık paylarını dahi tam ödememeleri,

---

(3) ÜRPER, a.g.e., s.186.

-Sermaye birikimini özendirecek unsurların sınırlı oluşu,

gibi nedenler özkaynak birikimini engellemektedir.

Özkaynak sorununun çözümü için ilk akla gelen ortaklık paylarının artırılmasıdır. Fakat ortaklar genellikle dar gelirli küçük üreticiler olduklarından, ortaklık paylarının fazla artması beklenilmemelidir. Buna rağmen kooperatiflerin özsermayelerinin artırılmasının yasalar ve eğitim yoluyla özendirilmesinde her zaman fayda vardır.

B- Yedek Akçeler

Yedek akçeler isminden de anlaşılacağı gibi ileride olabilecek zarar ve kayıpları karşılamak, kuruluşun mali yapısını güçlendirmek ve üçüncü şahıslar karşısında kooperatifin güç ve itibarını arttırmak amacıyla ayrılmaktadır (4). Yedek akçeler gerek yatırım gerekse işletme sermayesinin oluşumunda önemli bir role sahiptir (5). Kooperatiflerde yedek akçeler uzun faaliyet dönemlerinden sonra etkin olabilmektedir (6). Çünkü her dönemin olumlu gelir - gider farkından belli bir miktar ayrılmaktadır. Bu sebeple kooperatifin kârlı çalıştığı oranda yedek akçe çoğalacak ve bu oranda da kooperatifin gücü artacaktır.

---

(4) Ayhan ÇIKIN - Ali Rıza KARACAN, **Genel Kooperatifçilik**, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ya. No:511, İzmir, 1994, s.220.

(5) ÜRPER, **a.g.e.**, s.189.

(6) Franz C. HELM (Çev. İlhan CEMALCILAR), **Kooperatif İşletme Ekonomisi**, E.İ.T.İ.A. Ya. No: 150/92, B.2., Eskişehir, 1979, s.195.

Yedek akçelerin öteki finansman kaynaklarına göre bazı üstünlükleri vardır. Bunlar:

- Herşeyden önce kooperatifin kendi kendisini finanse etmesini sağlar. Yani otofinansman sağlanmış olur.
- Faiz ödemesi gerekmediğinden en ucuz finansman kaynağıdır.
- Ortak sayısındaki dalgalanmalara bağlı değildir. Ortak kooperatiften çıktığında yedek akçe üzerinde hak iddia edemez. Yedek akçe kooperatife ait olmakla birlikte kooperatif dağılsa dahi yedek akçeler ortaklara dağıtılamaz. Eğer kooperatif üst örgüte bağlı ise ona devredilir veya sosyal faaliyetlerde kullanılır.

Bilindiği gibi yedek akçeler kanun ve anasözleşmeye göre ayrılır. Bizde 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 38. maddesine göre; "Anasözleşmede aksine hüküm bulunmadığı taktirde ortaklarla yapılan muamelelerden bir yıllık faaliyet sonunda elde edilen hasılanın tamamı gelir - gider farkı olarak yedek akçelerine eklenir." Yine aynı kanunun 39. maddesine göre gelir - gider farkının enaz %10'u yedek akçeye, kooperatif üst kuruluşlarında ise, buna ilaveten enaz %5'i fevkalade yedek akçeye ayrılmadıkça ortaklara dağıtım yapılamaz. Yedek akçelerin ortaklara dağıtılacağına dair anasözleşmeye konulacak hükümler muteber değildir" denilmektedir.

1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatiflerinde yedek akçe, alınması imkansız olan alacakların ve zararların kapatılmasında kullanılır (7). Yine aynı kanuna göre yedek akçe şu kaynaklardan oluşur:

- Ortaklara açılan kredilerden kesilen %1'ler.
- Yıllık olumlu gelir - gider farkının %50'si.
- İzinsiz çıkan veya çıkarılan ortakların ortaklık payları.
- Yedek akçe gelirleri.
- Kooperatife yapılan bağış ve yardımlar.

Yedek akçeler Ziraat Bankası'nda açılan vadeli mevduat hesabında tutulur, hiçbir şekilde ortaklara dağıtılamaz.

3186 sayılı kanuna göre kurulan Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri'nde yedek akçeler birim ve birim üstü kooperatiflerde ayrı ayrı ele alınmaktadır. Birim tarım satış kooperatiflerinde yedek akçeler, olumlu gelir - gider farkından ayrılan hisselerden, çıkarılan ortaklara ait sermaye paylarından, çıkma, çıkarılma ve ölüm tarihinden itibaren beş yıl geçtiği halde ilgilisi tarafından istenmemesi nedeniyle zaman aşımına uğrayan ortak alacak ve haklarından, yedek akçe gelirlerinden, hükümetçe verilecek paylardan oluşur.

---

(7) Fenni İSLİMYELİ, "Kooperatiflerde Finansman", 1163 SAYILI KOOPERATİFLER KANUNUNUN UYGULANMASINDA KOOPERATİFLERİN DURUMU VE SORUNLAR, T. K. K. TEBLİĞLERİ, C.I, Ankara, 1970, s.IV-13.

Birliklerde ise yedek akçeler olumlu gelir - gider farkından ayrılan hisselerden, yedek akçelerden, hükümetçe verilecek paylardan oluşur (8).

---

(8) ÇIKIN - KARACAN, **a.g.e.**, s.223.

C- Dağıtılmayan Risturnlar

Kooperatifler, özkaynağın yetmemesi halinde yabancı kaynaklara başvururlar. Ancak kooperatif yöneticileri yabancı kaynaklara başvurmak yerine, kooperatifin mali gücünü arttırarak verimliliği arttırabilecek başka tedbirler almayı uygun bulmuşlardır (9). Bu tedbirlerden biri de dağıtılmayan risturnlara (iç borçlanma) başvurmaktadır. Dağıtılmayan ya da bloke edilen risturnlar özellikle Amerika Birleşik Devletleri, Danimarka ve Kanada'da döner fonlar adıyla anılan bir uygulama şeklindedir (10).

Dönen fon; ya risturnların ödenmesini geciktirmek ya da ortakların kooperatife teslim ettikleri malın değerinden belirli bir miktarını, belirli bir süre bırakmak suretiyle oluşturulur.

Bu yollardan toplanan fon belirli faaliyetlerin veya yatırımların finansmanında kullanılır. Böylece dış kaynaklara başvurma azalır. Dönen fonun oluşturulmasında tüm üyelerin katkıda bulunması zorunlu kılınır. Bu uygulamanın yapılabilmesi için anasözleşmede yer alması, ortakların konu hakkında yeterince bilgilendirilmesi ve genel kurulda karar alınması gerekir.

Buna benzer bir sistem Türkiye'de tarım kredi kooperatiflerinde görülmektedir.

---

(9) İSLİMYELİ, a.g.e., s.IV-16.

(10) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.224

Tarım Kredi Kooperatifleri Anasözleşmesi'nin 67. maddesine göre, ortaklara ucuz para temin etmek amacıyla bir "özkaynak" hesabı açılır. Bu hesaba giren paralar, kooperatifin kredi gücünü arttırabilmek için kullanılabilir. Ortaklar bu hesap üzerinde daha yedek akçelerde görüldüğü gibi bir hak iddia edemezler. Tarım kredi kooperatiflerinde özkaynak hesabına, olumlu gelir - gider farkının %20'si ve ortakların 2/3'nün karar vermesi şartıyla kredinin %3 - %95 arasında değişen oranlarda ortaklardan bağış kabul edilir. Bu şekilde kaynak yaratmak aslında ortaklardan alınmış bir borç ya da ortakların kooperatife yatırdıkları bir mevduat anlamında anlaşılmaya müsaittir. Gerçekte sistem olarak, ödünç bir fonun kooperatifte bir süre kullanılması anlamına gelmektedir (11).

---

(11) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.225.

D- Diğer Fonlar

Belirli bir gideri karşılamak veya kooperatifin gelişmesine yardımcı olmak üzere net olumlu gelir - gider farkından bir fon veya karşılık ayrılabilir. Bu fonun sermaye gibi kullanılması söz konusu olmamakla birlikte, kooperatifin gelişmesine yarayacak işlerde kullanılabilir (12). Örneğin kooperatifçilik eğitimi ve propagandası amacıyla veya kooperatifin memur, işçi ve ortaklarına sosyal yardım amacıyla kullanılabilir.

Bu fonlar her ne kadar doğrudan kooperatifin finansman kaynağı sayılmasada dolaylı olarak iç finansman kaynağı sayılır. Çünkü bu tür fonların oluşturulmaması halinde kooperatifin ek sermaye ihtiyacı artacaktır (13).

1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'nun 40. maddesinde "Anasözlemede gerek kooperatifin memurları ile işçileri, gerekse kooperatifin ortakları için yardım kuruluşları vücuda getirmek ve bunları işletmek amacıyla yardım fonları kurulmasını hüküm altına alabilir. Yardım amacıyla ayrılan kıymetler belirli ise, bunlar kooperatifin mamelekinden ayrılarak tahsis edildiği amaçlar için kullanılmak üzere özel bir hesaba alınır" denilmektedir.

---

(12) İSLİMYELİ, a.g.e., s.IV-18.

(13) HELM, a.g.e., s.197.

Yine aynı kanunun 38. maddesinin 4. fıkrasında "Ortak dışı işlemlerden elde edilen hasılanın ortaklara sermaye payları oranında dağıtılabileceği anasözleşmede hükme bağlanabilir. Dağıtılmadığı takdirde, bunlar kooperatifin gelişmesine yarayacak işlerde kullanılmak üzere özel bir fonda toplanır" (14).

Bu çeşit bir fona tarım satış kooperatiflerinde de rastlamaktayız. Bilindiği gibi tarım satış kooperatifleri hükümet kararıyla belli dönemlerde, çeşitli ürünler için destekleme alımlarına girmektedir. Bu amaçla çıkarılan kararnemelerde birliklere, satış bedeli üzerinden %0.5 - %5 arasında değişen komisyonlar verilir. Ayrı bir fonda toplanan bu komisyonlar birliklerin ihtiyacı olana tesislerin ikmalinde kullanılmaktadır (15). Tarım kredi kooperatiflerinde de anasözleşmenin 64. maddesinde yer alan hüküm gereğince kooperatif olumlu gelir - gider farkının %20'sini "müşterek yardım tahsisatı" hesabına kaydedilmek üzere T.C. Ziraat Bankası'na aktarır. Merkezde toplanan bu paralar, kooperatiflerin gelişmesi, kooperatifçilik eğitimi, kooperatif memurları arasında kurulacak yardım birliklerine sermaye temini için kullanılır.

---

(14) Osman Nuri ÇEVİK, **Kooperatifler Kanunu ve İlgili Mevzuat**, B.4, Ankara, 1991, s.36 - 37.

(15) İSLİMYELİ, **a.g.e.**, s.IV-19.

Ülkemizde kırsal kesimde yaşayan halkın büyük bir çoğunluğu o yörede faaliyet gösteren tarımsal kooperatiflerin bir veya birkaçına ortak olduğu halde kooperatifçilik konusunda yeterli bilgiye sahip değildir. İşte bu fondan ayrılan kaynaklarla ortaklar kooperatifçilik konusunda bilinçlendirilip, kendi örgütlerine sahip çıkmaları sağlanabilir. Yine tarımsal üretimde geleneksel üretim yöntemlerini bırakarak, teknolojik gelişmeleri izlemek ve uygulamak, kırsal gençlik eğitimi, ev ekonomisi ve doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesi gibi konularda halkı eğitmek üzere bu fondan kaynak aktarılabilir.

II- DIŞ KAYNAKLAR

Bir kooperatifin amacı kendi teŐebbüsünün sahibi olmak, ihtiyacı olan finansman kaynağını kendi kendine yaratmaktır. Bununla birlikte, kooperatifler ihtiyacı oranında dış kaynaklara baŐvurabilirler. Özellikle az gelişmiş ülkelerde ekonomi tarıma dayalıdır. Doğal olarak bu ülkelerdeki geniş halk kitlelerinin reel geliri düşük ve tasarruf yapma olanakları son derece sınırlıdır. Böyle bir ortamda kurulan tarımsal kooperatifler, yalnız kendi üyelerinin mali gücüne dayandıkları taktirde kaynak sıkıntısı içine girmekte ve dış kaynaklara başvurmak zorunda kalmaktadırlar.

Ancak dış kaynak en son baŐvurulması gereken bir kaynak olmalıdır. Çünkü bir kooperatif borçlanma yoluyla fon sağlama yoluna gidiyorsa, belirli ölçüde borç veren kurumun etkisi altına giriyor demektir. Özellikle alınan borç özsermaye miktarını aŐıyorsa, bu görüş önem kazanır (16). Bu da kooperatifçiliğin özü olan demokratik yönetim ilkesinin ihlali demektir. Bu sebeple kooperatifler; iyi bir finansman politikası takip etmeli, devlet ve özel bankalara başvurmak yerine mümkün olduğu kadar kooperatif hareketin içerisinde yer alan kurumlardan borç almalıdır.

---

(16) HELM, a.g.e., s.199.

A- Kredi Kuruluşları

a-Devlet Kuruluşları

Tarihsel gelişim süreci içerisinde devlet - kooperatif ilişkilerindeki tartışmalar özellikle finansmanın devletçe sağlanması konusunda olmuştur. Düşünürlerin bazıları devletin kooperatife parasal destek sağlamasını önermişler, bazıları ise devletin kooperatifler üzerinde etkisinin fazla olacağından çekindikleri için, devlet desteğine sert bir şekilde karşı çıkmışlardır (17). Eski kooperatif öncüleri ve düşünürleri bu konuda birbirlerinden temelde sık sık ayrılmışlardır. Örneğin kooperatif düşünürlerinden Rober Owen dış yardımı savunurken, Owen'den esinlenmiş olan Rochdale öncüleri hiç bir dış yardımı kabul etmemişlerdir. Bunlara paralel olarak Karl Marx kooperatiflerin "kendi kendine yardım" ve gelişmesini savunurken herhangi bir dış yardımı kesinlikle rededmiştir. Öte yandan; Lasalle, kooperatiflerin gelişimi için devlet yardımına inanmış ve savunmuştur. Alman kooperatif öncülerinden Friederich Raiffeisen kendi kendine yardımı "ilke olarak savunurken, devletten yardım almada bir zarar görmediğini" söylemiştir. Diğer Alman kooperatif öncülerinden Schulze - Delitzsch ise, herhangi bir kooperatif dışı yardımı rededmiştir (18).

---

(17) Wolfgang BLOMEYER, "**Kooperatifçilikte Sermaye Tedariki Problemleri**", XIII. MİLLETLERARASI TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ TEBLİĞLERİ, (8-9 Kasım 1990) T.K.K. Ya. No:76, Ankara, s.45.

(18) Ayhan TAN, **Türkiye Ekonomisinde Tarım Kooperatifleri**, Ankara, 1983, s.49.

Diğer taraftan özellikle II. Dünya Savaşı'ndan sonra kalkınmakta olan ülkeler, kooperatifleri birer kalkınma aracı olarak görmüşler ve bunlara yardımın zorunlu olduğuna inanmışlardır. Genel olarak (19):

- Üretim gücünden özellikle tarım kesiminde en yüksek verimi sağlamak,
- Ekonomik ve toplumsal kalkınmanın sağlanması ile ilgili planları uygulamak,
- Toplumsal karışıklığa yol açan ekonomik düzen ile ilgili sınıflaşma sorununa çözüm bulmak, sağlam, köklü bir ilerlemeyi gerçekleştirmek
- Hızlı nüfus artışının beraberinde getirmiş olduğu işsizlik sorununa çözüm bulmak, yeni iş sahaları açmak, yardım ve dayanışmayı sağlamak,
- Ekonomik kalkınmaya ayrılan kaynakları daha verimli kullanmak
- Ekonomik demokrasiyi sağlamak

amacıyla devletler kooperatiflere doğrudan doğruya yardımda bulunma yoluna başvurmuşlardır.

Uluslararası Kooperatifler Birliği ise, devletin kooperatifler için finansman kaynağı olmasını şu koşullarda kabul etmiştir (20):

- Devlet yardımları olmalı fakat, kooperatif düşünceye zararlı bir biçimde olmamalıdır.
- Kooperatif hareketini kendi yörüngesinden ayıracak devamlılıkta ve nitelikte olmamalıdır.

---

(19) STEINER, a.g.e., s.54-55.

(20) TAN, a.g.e., s.50.

-Devlet yardımları, kooperatif hareketin kooperatif amaçları doğrultusunda gelişmesini kolaylaştıracak nitelikte olmalı ve hiçbir politik düşünce ışığında yapılmamalıdır.

Kooperatifler devlet kredisini, devletin kurduğu veya payının olduğu bankalardan alırlar. Devletin kooperatiflere sağladığı parasal desteklerin yanında eğitim, teknik yardım, vergi muafiyeti, kredi için düşük faiz gibi dolaylı yardımlarda söz konusudur. Ülkemizde bir devlet bankası olan Ziraat Bankası tarafından tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerine kredi açılmaktadır. Ancak açılan krediler yeterli olmadığı gibi, devletin Uluslararası Kooperatifler Birliği tarafından kabul edilen şartlar doğrultusunda hareket ettiğini söylemek mümkün değildir.

b-Bankalar

Kooperatiflerin kaynak temini için başvuracağı kurumlardan biri de ticari bankalardır. Kooperatifler bu kuruluşlardan yatırım ve işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılayarak finansman kolaylığı sağlamaktadırlar. Almanya, İsviçre, Danimarka, Hollanda gibi kooperatifçiliğin geliştiği ülkelerde kooperatif bankaları kurulduğu için kooperatiflerin ticari bankalar ile kredi ilişkisi kurmasına gerek yoktur.

Ülkemizde 1163 sayılı yasanın 19. maddesinin 4. fıkrasında "Her kooperatifin işteğal mevzuuna göre kredi talepleri bankalarca, müesseseler ve şirketlerden önce karşılanır" denilmesine rağmen, bankalar mevzuatının

uygun olmaması nedeniyle işlerlik kazanamamıştır. Kooperatifler değil kredi, teminat mektubu dahi alamamaktadırlar. Örneğin Türkiye Kalkınma Bankası beş kişi ile kurulmuş olan anonim şirketlere büyük çapta düşük faizli yatırım ve işletme kredisi sağlarken, kooperatiflere aynı kolaylığı sağlamamaktadır (21).

c-Kredi Sağlayan Diğer Kuruluşlar

Kooperatifçiliğin gelişmesi ve bazı ekonomik ve sosyal politikaların gerçekleşmesini sağlamak için, uluslararası çeşitli kuruluşlar kooperatiflere, gerek karşılıksız gerekse karşılıklı yardımlarda bulunmaktadırlar. Bu yardımlar, genellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere yapılmaktadır. Bunlardan eğitim, araştırma gibi konularda Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), bazı projelerin gerçekleşmesinde Uluslararası Çalışma Teşkilatı (ILO), proje karşılığında Uluslararası Kalkınma Teşkilatı (AID), tarım kesimine ait projeler için Birleşmiş Milletler Teşkilatı olan FAO yardımları başta gelir (22).

Dünya Bankası daha önce devlet güdümündeki kooperatiflere hükümet garantisi ile kredi sağlarken, 1992 yılından itibaren kredi verme yönetmeliğinde değişiklik yapmıştır.

---

(21) Hadi İLBAŞ, "Kırsal Kesim Kalkınma Kooperatifleri Sorunları ve Çözüm Yolları", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.223 (Eylül 1993), s.12.

(22) ÜRPER, a.g.e., s.197.

Dünya Bankası mali analiz uzmanı Lorenz Pohlmeier Uluslararası Kooperatifler Birliği'nin bir toplantısında yaptığı konuşmada "Devlet güdümündeki kooperatiflere, devlet garantisi ile sağlanan kredilerden beklenen yararın elde edilemediğini, hükümetlerin bu kredileri daha çok sübvansede edilen tarımsal girdi ve pazarlama alanlarında kullandıklarını, dolayısıyla kooperatif ortaklarının krediden doğrudan yararlanamadıklarını belirterek, bundan böyle kooperatif yatırımlarına hükümet garantisi aranmaksızın finansal destek sağlanacağını" bildirmiştir. Dünya Bankası Yönetmelik değişikliğine göre krediden yararlanmada temel kurallar şunlardır; kooperatif örgüt demokratik bir yapıya sahip olmalı, yani devletten tamamen bağımsız, kendi kararlarını kendisi verebilecek bir yapıda bulunmalı ya da bu yolda hazırlıklara başlamış bir ülkede olmalıdır (23).

---

(23) "Haberler", KOOPERATİF DÜNYASI, S.251 (Şubat 1992), s.25.

B- Mevduat Toplama

Kooperatiflerin mali bünyesini kuvvetlendirecek tedbirlerden biri de, kooperatiflere mevduat toplama yetkisinin verilmesidir. Birçok ülkede özellikle kredi kooperatifleri bir banka şubesi gibi mevduat toplayabilmektedir. Kooperatifte toplanan vadeli ve vadesiz tasarruf hesapları kooperatiflere kullanılmak üzere bir fon sağlamaktadır. Bu işle ilgili kooperatifler, tasarrufu teşvik ve yapılan tasarrufların kooperatifte toplanması için çaba gösterirler. Kooperatiflerde mevduat toplamanın uygun yöntemleri ve gösterilen olumlu çabalarda özellikle kırsal kesimde yaşamını sürdürüp ekonomik faaliyette bulunanların pek farkına varmadan, fazla zorlanmadan tasarrufta bulunabildikleri gözlenmiştir (24). Ülkemizde 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu'nun 3. maddesi, tarım kredi kooperatiflerinin amaç ve çalışma konularını belirtirken "mevduat toplamak, bankacılık hizmetleri ve sigorta acenteliği yapmak" gibi ifadeler kullanıldığı halde, bugüne kadar uygulamada buna rastlanılmamıştır.

---

(24) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.230.

C- Tahvil İhracı

Tahvil, üzerinde nominal değeri, faiz oranı ve ödeme tarihi yazılı olan bir belgedir. Kooperatiflerin tahvil ihraç ederek (satarak) finansman kaynağı yaratmaları çok kez kooperatif ortaklarına satıldığı gibi, üçüncü kişi ve kurumlara da satılabilmektedir (25).

Avrupa ülkelerinde özellikle İsviçre ve Hollanda'da kooperatifler tahvil çıkarmak suretiyle, menkul sermaye piyasasında ihtiyaç duydukları fonları sağlayabilmektedirler. Ancak bu uygulama Kooperatifler Bankası aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Ülkemizde bir kooperatifler bankası olmadığı için bu tür bir işleme rastlanmadığı gibi 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Bölge Birlikleri'nin üst kuruluşu olan Merkez Birliği'nin "kooperatif ve bölge birliklerinin finansman ihtiyacını karşılamak üzere tahvil çıkartmak" yetkisi verilmiştir. Ancak, daha önce mevduat kabulü ve bankacılık hizmetlerinde olduğu gibi bu da işlerlik kazanamamıştır.

---

(25) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.231.

Dengesiz toprak dağılımı ve küçük işletmelerin yaygınlığına bağlı olarak tarım kesiminde gelir dağılımıda dengesizleşmektedir.

Türk ekonomisindeki olumlu gelişme ve değişmelere rağmen, tarımın yapısı genel anlamda tabiat şartlarına bağlı kalmaktan henüz kurtarılamamıştır. Uygulamada geleneksel sistemlere bağımlılık devam etmektedir (28).

Aracı kesiminin tarımsal alandaki etkinliği, üretici fiyatlarıyla tüketici fiyatları arasında büyük farkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu olgu dış satımda daha belirgindir. Tefecilik yıllardan beri Türk tarımının ayrılmaz bir kurumu haline gelmiştir (29). Tarım ürünlerinin fiyatlarında bir istikrarsızlık mevcuttur. Ürünün bol olduğu yıllarda aşırı fiyat düşüşleri üreticinin zaten sınırlı olan gelirini daha da azaltmaktadır. Tarım, ülkemiz için sosyal yönü ağır basan bir olaydır. Yani sadece kişileri değil toplumun bütününe ilgilendiren bir olgudur. Buna rağmen tarımsal politika üretiminde ve uygulanmasında çiftçilerin katılımı dahi sağlanamamıştır (30).

---

(28) Mustafa KETEN, "**Tarım Kredisinde ve Pazarlamada Kooperatifler**", TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK HAREKETİ VE KOOPERATİFÇİLİĞİMİZDEN BEKLENEN GELİŞMELER TEBLİĞLER, T.K.K. Ya. No:44, s.16.

(29) Ziya Gökalp MÜLAYİM, **Demokratik Kooperatifçilik Politikası ve Toprak Reformu**, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993, s.67.

(30) Taşkın GÜNGÖR, "**Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılanmaları**", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:25, S.294 (Eylül 1995), s.19.

Ülkemizde her ne kadar Güneydoğu Anadolu Projesi ile yeni üretim alanları açıldıysa da, toprak da artık kıt kaynaklar arasına girmiş, işlenen tarım alanlarını önemli ölçüde genişletme olanağı kalmamıştır (31). Buna rağmen her geçen gün şehirleşme, sanayileşme, turistik yatırımlar v.b. nedenlerle verimli tarım topraklarımız amacı dışında kullanılmaktadır. Başta Çukurova olmak üzere, Gediz, Bursa, Menemen, Salihli, Adapazarı, Söke, Aksu, Düden, Porsuk, Küçük Menderes, Bornova, Kazova ve Düzce Ovaları büyük miktarda sanayi ve kentsel yerleşim tarafından işgal edilmiştir (32). Hızlı nüfus artışına rağmen, durum böyle giderse ekonomik yönden bir kayıp, özellikle besin maddesi üretiminde bir azalma ve gelecekte tedbir alınmaması durumunda açlık tehlikesi söz konusu olacaktır. Neticede bir yandan yüksek verimli topraklar elden çıkarılırken, diğer yandan daha az verimli alanları üretken hale getirmek için daha fazla yatırım yapılmaktadır.

Öteki üretim faktörlerine oranla tarımda asıl sorunumuz sermaye faktörümüzdür. Ülkemizde tarımsal üretimdeki verimlilik düzeyinin düşük olması genel olarak, sermaye yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

---

(31) Nejat PİRİNÇÇİOĞLU, **Tarım Sektöründe Verimlilik (1970 - 1985 Dönemi)**, MPM Ya. No:365, Ankara, 1988, s.36.

(32) Harun TANRIVERMİŞ - İlkay POLAT, "**Türkiye'de Tarımsal Kalkınmanın Meydana Getirdiği Çevre Sorunları ve Verimlilik Üzerine Etkileri**", KOOPERATİFÇİLİK, S.106 (Ekim-Kasım-Aralık 1994), s.64.

Bilindiği gibi tarımsal üretimde sadece toprak ve işgücü yeterli olmayıp, sermaye faktörüne de gerek vardır. Doğal kaynaklardan etkin bir biçimde yararlanmak, tarımsal yapıdaki bozuklukları ortadan kaldırmak, üretim tekniklerini geliştirebilmek ve üretim miktarı ile verimliliği arttırabilmek için tarımda daha fazla sermaye kullanımı gereklidir (33).

Tarımsal üretimde kullanılan sermaye miktarını arttırabilmek için ise, sadece iki yol bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; tarım işletmelerinin elde ettiği gelirden yapılan tasarruflarla sermaye birikiminin sağlanması, ikincisi ise; işletme dışından yabancı sermaye sağlanması şeklindedir. Bir başka ifade ile, tarım işletmelerinin gerekli sermayeyi sağlayabilmeleri için ya tarımdan sermaye birikimi ya da dışarıdan tarımsal kredi sağlanması zorunludur (34). Birinci durum için, tarım işletmelerinin etkin biçimde çalışmaları ve net kazançlarının tasarruf yapabilecek kadar fazla olması gerekmektedir. Ancak ülkemizdeki küçük aile işletmelerinin durumunu gözönüne aldığımızda değil tasarruf yapmak, elde edilen gelir üretici ve ailesinin zorunlu ihtiyaçları için dahi yetersizdir.

---

(33) C. Necat BERBEROğLU, **Sanayi Öncelikli Ekonomik Gelişmede Türkiye Tarımının Finansmanı ve Tarımsal Kredi Uygulaması**, E.İ.T.İ.A., Ya. No. 235/156, Eskişehir, 1981 s.80.

(34) BERBEROğLU, a.g.e., s.81.

İkinci durum; Türkiye'de bütün bankaları kapsayan verilere göre, toplam krediler içerisinde tarımsal kredilerin payı %13.5'dir. Tarım kesiminde verimin ve üretimin artırılması ve bu kesime yapılacak yatırımlar (sulama, makinalaşma, yapısal düzenleme ve arazi ıslahı gibi) üretimde kullanılan girdilerin (gübre, ilaç gibi) miktarlarının artırılması ve çiftçinin teknik bilgi seviyesinin yükseltilmesine bağlıdır. Bu hususların gerçekleştirilmesinde kredi önemli bir role sahiptir (35). Ancak, çiftçimizin %13.5'lik bir kredi oranı ile bütün bu sorunları aşmasına imkan olmadığı gibi, verilen tarımsal kredilerin bölgesel dağılımında da bir dengesizlik mevcuttur. Tarımsal kredilerden daha çok gelişmiş bölgeler (Ege, Akdeniz, Karadeniz) yararlanmakta, az gelişmiş bölgeler (Güney Doğu Anadolu, Doğu Anadolu) tarımsal üretime katkıları oranında dahi kredi olanaklarından yararlanamamaktadırlar (36).

-
- (35) Ali Rıza KARACAN, **Tarım İşletmelerinin Finansmanı ve Tarımsal Kredi**, Ege üniversitesi Ziraat Fakültesi Ya. No. 498, İzmir, 1991, s.333.
- (36) İbrahim AKSÖZ, **"Türkiye Tarımının Kredi Sorunları ve Çözüm Yolları"**, TMOB, ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI 34. GENEL KURUL KONGRE TEBLİĞİ, Ankara, 1973, s.75.

II- TARIMSAL KOOPERATİFLERİN YAPISINDAN KAYNAKLANAN FİNANSMAN SORUNLARI

A- Ortaklarla İlgili Sorunlar

Kooperatifler, ancak halkı harekete geçirebilirlerse güçlü olabilirler. Bu güçün kaynağı ortakların kağıt üzerinde kayıtlı olması değil; eyleme, demokrasiye sahip çıkma, etkileşim içinde olmalarına bağlıdır. Kooperatifçiliğin gelişmesi açısından son derece önemli olduğu her zaman vurgulanan "ortak katılımı" bazen dar bir anlamda ele alınmakta; ortakların toplantılara gelmeleri, dinlemeleri ve oy vermeleri olarak algılanmaktadır. Oysa kooperatif harekete katılım, bir grup insanın birlikte ve dayanışma içinde sorunları tanımlamaları, çözüm için harekete geçmeleri, öğrenmeleri ve değişim gerçekleştirmeleri anlamına gelmektedir. Ortakların karar alma süreçlerinde etkin şekilde rol almalarının da içeren gerçek anlamda katılım sağlanmadığı sürece, kooperatiflerin varlık nedenlerini kaybetmeleri kaçınılmaz olacaktır.

Türkiye'de tarım kooperatiflerinin çok dar kapsam içinde ele alındığı söylenebilir. Yani sadece klasik tarım kooperatifçiliği anlaşılmış ve bu modelin uygulanması için çaba harcanmıştır. Devletin bu alana kaynak aktarması yeterince başarılı olmaya yetmemiştir. Çünkü, çabalar sadece belli bir modelin kanun çıkarılarak uygulanması şeklinde olmuştur. Kooperatifçilik için özellikle tarımsal alanda işbirliğini sağlayacak sosyal, kültürel ve iktisadi tedbirler alınmamıştır. Küçük, fakat anlamlı işbirliği

modellerin kooperatifçiliğın temelini oluşturduğu gerçeği kavranamamış, işe daima yukarıdan başlanılmak istenilmiştir. Tarımsal kooperatifçiliğın esas unsuru olan "üretici insanın" kooperatifçiliğe yatkınlık açısından ele alınıp, kapsamlı bir şekilde araştırma konusu yapılmamasıda, tabanın kooperatif harekete katılımını önemli ölçüde etkilemiştir (37).

Bilindiği gibi ölkemizde kırsal kesimdeki nüfusun eğitim düzeyi düşüktür. Bunun doğal bir sonucu olarak da kırsal kesim insanında sorunlara sahip çıkmaya gibi özellikler yeterince gelişmediği gibi "tevekkül" ön plandadır (38). Bir yandan eğitim düzeyinin düşük olması, diğer yandan kooperatifler üzerindeki devlet vesayeti ortakların, kooperatifleri birer devlet kuruluğu gibi görmelerine neden olmuştur. Kararların tepeden gelmesi, gelen kararların yine atama usulüyle gelen yöneticiler tarafından uygulanması ortakların kendi örgütlerine sahip çıkmalarını engellemiştir. Ege Bölgesi'nde yapılan bir araştırma, kooperatiflerde üst sınır düzeyinde ortaklık paylarının ödenmemiş olduğunu göstermiştir. Bu durum, üretim potansiyeli hayli yüksek olan bir bölgede, ortakların mali güçsüzlüğu nedeniyle değil, kooperatif yönetiminin ve kooperatifçilik bilincinin eksik olmasından ileri geldiğini söyleyebiliriz.

---

(37) Resul İZMİRLİ, **Tarımsal Üretimde Kooperasyon ve Türk Tarımına Uygulanabilirliği**, T.K.K. Ya. No.61, Ankara, 1985, s.4.

(38) şevket YILDIRIM, **Kooperatif Kuruluşlarda Başarının Arttırılmasına Yönelik Önlemler**, MPM Ya. No.477, Ankara, 1992, s.32.

Yine araştırma sonuçları göstermiştir ki; ortaklar kooperatife karşı olan ortaklık payları katkılarını tam olarak yerine getiremezlerken ihtiyaç duydukları girdileri kooperatiflerin kendilerine temin etmelerini beklemektedirler (39).

Ortakları kooperatiflere karşı ilgisizliğe iten başka nedenlerde sıralanabilir. Ekonomik çıkarları açısından kooperatifçiliğe karşı olan etkili çevrelerin propagandaları, yöneticilere olan güvensizlik, siyasi görüş farklılıkları v.b. sayılabilir (40). Proje seçimi konusunda daha çok resmi makamların söz sahibi olmaları, yanlış alanlara yatırım yapılması ve buna bağlı başarısızlıklar da kooperatif - ortak ilişkisini zayıflatan nedenler arasındadır.

Türkiye'de kooperatif - ortak ilişkisini zayıflatan bir başka önemli neden de, ortakların aynı piyasada rakip işletmelerle olan iş bağlantılarıdır. Sermayesizlikten, kredi yetersizliğinden veya rakiplerin pazarlamada daha etkin olmalarından, ortaklar çoğu kez bunlarla iş yapmak zorunda kalırlar veya mevcut iş bağlantılarını keserek, (genellikle önceden borçlandıklarından) tamamen kooperatife dönüş yapamazlar (41).

---

(39) ÇIKIN - KARACAN, a.g.e., s.231.

(40) YILDIRIM, a.g.e., s.34.

(41) Cemil KIVANÇ, Türkiye Ekonomisinde Tarım Amaçlı Kooperatif İşletmeleri, T.K.K. Ya. No.48, Ankara, 1982, s.139.

B- Devletle İlgili Sorunlar

(Fib)dan sonra)

Kooperatif kuruluş, bireylerin ekonomik çıkarlarını toplumcu bir pota içinde yoğuran ve ileriye dönük değerler sistemini ortaya çıkaran bir olaydır. Kooperatiflerin ekonomik ve sosyal açıdan taşıdıkları bu özellik, gelişme yolunda olan ülkelerde devletin elindeki (eğer kullanılması bilirse) kalkınma sorununu çözmeye en büyük yardımcı araçtır (42).

Türkiye'de devlet tarımsal kooperatiflere özel bir ilgi duymak zorundadır. Zaman içinde bu ilginin duyulduğu ancak devlete hakim olan anlayışın etkisiyle, uzun geçmişlerine, bugün ulaştıkları sayı ve varlıklarına rağmen tarım kooperatifçiliğimizin ülke kalkınmasında gerekli başarıyı gösteremedikleri bir gerçektir. Konuya tarihi açıdan bakıldığında, kooperatifçilikte devletçiliğin Osmanlılardan beri bir alışkanlık haline geldiği görülmektedir. Bu alışkanlığın, padişahın varlığının kutsallığından ve mutlak monarşinin demokratik düşünceye yer vermemesinden kaynaklandığı ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan Osmanlılardan sonra oluşan Cumhuriyet'in yerleşmesi pek kolay olmamıştır. Doğal olarak kooperatifçilik düşüncesi de üzerine düşen payı almış, örgütlenme şeklini tabandan gelen istem doğrultusunda ve kendi başına kullanamamıştır (43).

---

(42) Alper AKTAN, "Kooperatiflerimizin Sorunları ve Devlet", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:4, S.42 (Eylül 1974), s.3.

(43) Kaptan KAPTANGİL, "Osmanlılar Döneminde Tarımsal Kooperatifçilik ve Sosyo Ekonomik Etkileri Üzerine Bir Araştırma", KOOPERATİF DÜNYASI, S.255 (Haziran 1992), s.5.

Etkili bir kooperatifçiliği, 1930'lu yıllardan beri uygulanan devlet güdümündeki kooperatiflerle yürütmemizin olanak dışı olduğu uzun uygulamalardan sonra ortaya çıkmıştır. Yalnızda direnmek, kaynak israfından, köylünün hergün biraz daha kötüye gitmesinden kırsal göçlerin daha da artarak sürmesinden başka bir sonuç getirmeyeceği açıktır. Ülkemizde 1927'de %75.8 olan köy nüfusu her nekad 1990'da %41'e düşmüşse de, 2000 yılında bile köylerde 24.000.000 insan yaşıyor olacaktır (44). Bu oran zaman kaybetmeden uygulamaların yeniden gözden geçirilmesi, yeni sağlıklı tedbirlerin alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye'de tarımsal kooperatiflerin faaliyet konuları incelendiğinde genel olarak amaçlar yönünden büyük bir farklılaşma görülmeyecektir. Değişik isimler altında, değişik statüler ve aynı amaçlarla kurulan veya kurdurulan tarımsal kooperatifler ülkemiz kooperatif hareketini ters yönde etkilemiş, kaynak israfına neden olmuştur. Bu sebeple yapılması gereken tüm tarımsal kooperatifleri birleştirici bir temel yasanın oluşturulması, kooperatif enflasyonuna son verilmesi, kırsal kesimin sorunlarının karmaşıklığı karşısında çok amaçlı olarak faaliyetlerini sürdürmeleri sosyal ve ekonomik yönden ülke yapısına daha uygun olacaktır.

---

(44) İLBAŞ, a.g.e., s.13.

Tarım kredi kooperatifleri daha çok çiftçinin kredilendirilmesi ile ilgilenmektedir. Temel ilgi alanını oluşturan konuda bile etkin ve verimli olamazken; ilgili bakanlığın ve Ziraat Bankası'nın yönetimlerinde söz sahibi olması nedeniyle tarım kredi kooperatifleri Ziraat Bankası'nın taşra şubesi olarak görev yapmaktadır. Yine Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu'nda kooperatif, bölge ve merkez birliklerinin üst düzey yöneticilerinin atamalarını gerçekleştiren siyasi iktidarlar, bazen oluşturdukları ekonomi politikalarıyla kooperatifçilik hareketini baltalayan aracı ve tüccarların yanında yer alabilmektedir.

Tarım satış kooperatiflerinde de durum aynıdır. Kooperatif ve birliklerin üst düzey yöneticileri çok geniş yetkilerle devlet tarafından atanır. Üst birliklerin yönetimi bir kez oluştuktan sonra, onları seçimle yerinden oynatmak pek mümkün değildir. Çünkü 4 - 5 yılda bir yapılan seçimler aşağıdan yukarıya doğru değil, yukarıdan aşağıya doğrudur. Yani önce birlik yönetim kurulları mevcut delegelerce oluşturulur. Daha sonra bu yönetim kurullarının gözetiminde birim kooperatiflerin seçimleri yapılır. Tepede büyük toprak sahipleri ya da çiftçi tüccar egemenliği vardır. Sonuçta 1950'lerden sonra devletin destekleme alımlarını, taban fiyat uygulamalarını sürdürmeye çalışan ve her geçen gün ortaklarından uzaklaşarak zarar eden birer kuruluş haline gelmişlerdir (45).

---

(45) Ahmet Namık AYDOĞAN, "Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:21, S.251 (Şubat 1992), s.16.

Yöneticiler, devlet tarafından atandıkları ve ücretlerini devlet fonlarından aldıkları için, bütün faaliyetlerinde ortaklara karşı değil devlete karşı sorumludurlar. Tepeden gelen kararlar, kooperatifin çıkarlarına aykırı olsa dahi yönetici şahsi çıkarları için, kendi işvereni olan devletin çizdiği yoldan kooperatif işletmesini yönetmek zorundadır.

Ülkemizde devletin yasalarla düzenlenmiş ve güvence altına alınmış bir kooperatifçilik politikası yoktur. Bunun için politika çoğunlukla iktidarı oluşturan siyasal partilerin görüş ve uygulamalarıyla çizilmekte, hemen hemen her iktidar değişikliğinde politikada da sapmalar olmaktadır.

Kırsal kesimde tarımsal endüstrinin kurulmasında öncü olan köy kalkınma kooperatifleri, yönetim ve denetimlerinde tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerine nazaran daha demokratik bir yapıdadır. Fakat finansal kaynaklara ulaşmada karşılaştıkları sorunlar bu kooperatifleri de başarısızlığa ve devlet güdümüne doğru sürüklemiştir.

Ülkemizde tarımsal kooperatifleri devlet güdümünde kalmaya zorlayan en büyük sorun finansal kaynakların yetersizliğidir. Dünya'da kooperatiflere kaynak yaratılması ve yaratılan kaynakların kooperatiflerin kullanımına sunulması kooperatifler bankaları aracılığıyla olmaktadır. Bugün ülkemizde de bir kooperatif bankasının kurulabilmesi için gerekli alt yapı bulunmaktadır. Özellikle tarım kredi kooperatifleri ülke genelinde yaygın bankacılık hizmetlerini yürütebilecek bina ve personele sahiptir. Öncelikle

yapılması gereken, bu kooperatiflere ilişkin demokratik bir yasal düzenlemenin oluşturulması ve diğer bankalara tanınan tüm işlevleri yerine getirebilme yetkisinin verilmesidir.

Sonuç olarak; tarımsal kooperatifçiliğimiz için yeni bir yasal düzenleme, bağımsız bir yönetim, bağımsız bir denetim ve bu alandaki faaliyetleri finanse edebilecek güçte bir kooperatifler bankasının kurulması gerekmektedir. Aksi takdirde bir tarım ülkesi olma özelliğimizi kaybederek, tarım alanında dışa bağımlı bir hale gelebiliriz.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TARIM KESİMİ İÇİN KOOPERATİFLER BANKASI

§1- NEDEN KOOPERATİFLER BANKASI?

Türkiye’de tarım kesimindeki kredi ve finansman yetersizliğinin diğer örgütlere oranla kooperatiflerde fazla olduğu bilinen bir gerçektir. Daha önceki bölümlerde de değindiğimiz gibi tarımsal işletmelerin üstü açık işletme olmaları ve doğal olaylardan hemen etkilenmeleri, tarım sektöründe; aile işletmeleri başına düşen işlenen toprak miktarının azlığı, fazla nüfus, tarımsal alt yapı eksiklikleri, üretim tekniklerinin geriliği, işletmelerde sabit sermaye oranının işletme sermayesine göre daha yüksek olması, sermaye biriktirme olanaklarının sınırlı olması, tarımsal kooperatiflerin dış sermayeye (finansmana) olan ihtiyacını arttırmaktadır.

Uzun yıllardan beri tarım kesiminin kredi ihtiyacı çeşitli devlet kuruluşlarınca, özellikle T.C. Ziraat Bankası tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. T.C. Ziraat Bankası'nın ana statüsüne göre temel amaç tarımsal üretime ilişkin her türlü faaliyetleri desteklemek ve kredilendirmek olduğu halde tarım üreticisini ve kooperatifleri yeterli düzeyde kredilendiremediği gibi, bankanın zamanla tarım dışı alanlara daha fazla ağırlık verdiğini görüyoruz. Kamu çıkışlı olan tarımsal krediler dağınık ve yetersizdir. Yapıdaki bozukluk ve dağınıklık yetersiz olan kredilerin kooperatiflere dolayısıyla ortaklara ulaşmasını güçleştirmekte, kredinin verim ve yararlılığının kaybolmasına neden olmaktadır. Tarım kesiminin finansmanını üstlenmiş olan kuruluşlar genellikle emisyon kaynağından yararlanarak, hizmetlerini yürütmektedir. Bu durum enflasyon baskısını arttırmaktadır (1). Örneğin, Merkez Bankası kredileri istenilen sektörlere bankalar aracılığıyla aktarılmaktadır. Tarım sektörüne intikal ettirilecek Merkez Bankası kredileri, önce T.C. Ziraat Bankası'na, oradan Tarım Kredi, Tarım Satış ve diğer kooperatiflere, buradan da kooperatiflere ve ortak gerçek kişilere aktarılmaktadır. Böylece Merkez Bankası kredilerinin maliyeti yükselmekte, zaten fakir kesimin oluşturduğu kooperatif sektör, bu fonlardan diğer sektörler kadar etkili yararlanamamaktadır (2).

-
- (1) Tayfur TÜRKÖZ, "**Niçin Kooperatifler Merkez Bankası**", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:4 S.53 (Eylül 1975), s.8.
- (2) Ayhan ÇIKIN, **Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası'nın Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri**, Friedrich Ebert Vakfı, Ekonomi Forumu, İstanbul, Haziran, 1996, s.29.

Öz varlıkları yetersiz, dış finansman olanakları sınırlı olan, çevrelerindeki küçük tasarrufları toplayarak kaynak yaratmaktan yoksun tarım kooperatiflerine yalnızca devletin yardım yapması ve banka kredilerini arttırması soruna bir çözüm getirmemektedir.

Türkiye’de kooperatifler pek çok gelişmiş ülkeler düzeyinde değilse bile diğer sermaye şirketlerinin bir çoğundan daha fazla kaynak üreterek ekonomiye katkı sağlamaktadır. Örneğin bugün Kırklareli Köy-Koop yöneticilerinin kurduğu bir yan şirket ayda 30-40 milyar TL’lik süt toplamakta ve devlete ayda 5 milyar TL KDV ödemektedir. Sadece Tariş’in iş hacmi onlarca trilyonu aşmakta, Tarım Kredi Kooperatiflerinin dağıttığı kredilerde 10 trilyonun (1993) üstünde seyretmektedir. Bu kadar büyük iş hacmine ulaşan kooperatiflerin bankacılık hizmetleri için bir bankaya ihtiyacı olduğu da bir gerçektir (3).

Artık kooperatiflerin finansman sisteminde ve örgütünde önemli değişikliklerin yapılması zorunludur. Kooperatiflerin, finansman açısından yeterli düzeye çıkarılması ve üretimde verimliliği artırıcı etkinliğe sahip olabilmeleri için kısa, orta ve uzun vadeli kredi sağlayacak ve tarım kesimindeki tüm kooperatifleri finanse edecek bir kooperatifler bankasının kurulması şarttır. Ancak sorun, sahipleri tarafından kalıcı bir çözüme kavuşturulabilir.

---

(3) ÇIKIN, s.14.

Kooperatifler, her konuda olduğu gibi bu konuda da ilk hareketi devletten beklemekte, hiç bir girişimde bulunmamaktadır.

Devlet; gerek elinde Ziraat Bankası gibi bir bankanın olması, gerekse uygulamak istediği ekonomi ve kooperatifçilik politikası doğrultusunda, bir kooperatifler bankasının kuruluğu için girişimlerde bulunmadığı gibi, bundan sonrada bulunması beklenilmemelidir. Bu konuda asıl görev kooperatiflere, kooperatif birliklerine, merkez birliklerine ve özellikle Türkiye Milli Kooperatifler Birliği'ne düşmektedir. Nitekim batı ülkelerinde kooperatifler önce kendi bankalarını kurmuşlar sonra devlet buna iştirak etmiştir.

§2- BAZI AVRUPA ÜLKELERİNDE VE TÜRKİYE'DE KOOPERATİFLER BANKASI KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCE VE UYGULAMALAR

I- AVRUPA'DA

Dünya'daki kooperatifçilik bankacılığı sektörünün çoğu, Almanya'da 19.yy ortalarında Friedrich Wilhelm Raiffeisen ve Hermann Schulze-Delitzsch'in öncülüğünde ortaya çıkmıştır (4). Bu hareket kısa sürede bütün dünyaya yayılmış, ilk yıllarda Fransa ve İtalya'da, daha sonra da Kuzey Amerika ülkelerinde farklı insanların farklı sorunlarını çözebilecek şekilde organize olmuşlardır. Uluslararası harekette en hızlı gelişen sektör olarak kooperatif bankacılığı, 1990'ların başlarında Avrupa Birliği ülkelerinde 60.000 bankacılık noktası işletmekte olup, 34 milyondan fazla bir üyeye sahiptir. Avrupa Birliğinde 425.000'den fazla personel istihdam eden kooperatif bankaları, 70 milyondan fazla müşteriye hizmet sunmakta ve Avrupa tasarruf piyasasının yaklaşık %17'sini denetlemektedir (5).

---

(4) Ayhan ÇIKIN - Ali Rıza KARACAN, **Genel Kooperatifçilik**, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ya. No. 511, Bornova İzmir, 1994, s.33-34.

(5) ÇIKIN, s.7.

A) İsviçre

İlk defa Almanya'nın Rhenane Bölgesi'nde sosyal reformcu olan Friedrich Wilhelm Raiffeisen (1818-1888) tarafından borç verme amacıyla kurulmuş olan bu bankalar, bugün için en az yüz ülkede faaliyetlerini sürdürmekte olup, ortalama 350.000.000 kooperatifçi bu bankalara ortaktır.

İsviçre'de 1889 yılında Bichelsee TG (Alman Kantonu) bölgesinde Jean-Evangeliste Traver adındaki bir papazın önderliğinde kurulmuştur. Şu an için ülke genelinde yaygın 1100 Raiffeisen Bankası olup, İsviçre Merkez Birliği (l'Union Suisse) altında toplanmıştır ve merkezi St-Gall Kantonu'dur. Raiffeisen Bankalar Grubu'nun bilanço toplamı 50 milyar İsviçre Frangı olup İsviçre'deki bankalar grubunun içinde beşinci sıradadır. 1976 yılında 200.000 olan ortak sayısı (sosyeter) 1984'de 300.000 1989'da 400.000, 1993'de 500.000'e yükselmiştir. Yabancılarla birlikte 6,5 milyon olan İsviçre nüfusunun 1 milyonu Raiffeisen Bankalarının hizmetlerinden yararlanmaktadır (6).

Kooperatif karakterli olan bu bankaların ilk kuruluş amacı küçük çiftçileri, tasarruf sahiplerini aracı ve tefecilere karşı korumaktır. Yaklaşık yüz yıllık bir geçmişe sahip olan Raiffeisen Bankalar Grubu daha çok tarımsal bölgelerde ve yarı kentleşmiş bölgelerde faaliyetlerini sürdürmektedir.

---

(6) Portrait des Banques Raiffeisen Suisses, 1993, s.5-6.

İyi niyet ve insan unsurunu ön planda tutmak Raiffeisen Bankalar Grubunun temel düşüncesi olup, ilk amaç kar değildir. Temel hedef ortaklara maddi ve manevi desteği sağlamak, çiftiyi bu sektör içinde kalkındırmak ve çalışma alanı içinde köy halkının ekonomik ve sosyal gelişmesini sağlayacak tedbirleri almaktır. Banka bir yandan geleneksel kooperatifçi kimliğini korurken, buna paralel olarak da piyasa ekonomisinde meydana gelen değişikliklere kendisini adapte etmektedir (7).

Ortaklarına yakın olmak, kendi örgütlerine sahip çıkmalarını sağlamak amacıyla banka işlevlerinde bizzat ortaklarını görevlendirmektedir. Statülerinden dolayı dış ülkelerde ki, işlemlere ve spekülatif işlemlere girmeyen Raiffesen Bankaları prensip olarak tarım sektörüne kredi vermektedir ve toplanan mevduatın %80'ini taşınmaz mallara yatırmaktadır. Birim bankaların faaliyet alanları (8).

Friedrich Willihelm Raiffeisen'nin düşünceleri doğrultusunda kurulmuş olup, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içinde bankacılık faaliyetlerini sürdürmektedir.

a)Her türlü mevduat toplama,

b)Kredi ve ipotek işlemleri,

---

(7) Modelle Raiffeisen Suisse, a Baden, 1991,s.5-6.

(8) Statuts Banque Raiffeisen de Cully, Mad 2.

c)Ödeme işlemleri (posta, telefon, kira vs.),

d)Tarafsız operasyonlar, hisse senedi ve tahvil alımı-satımı ve anlaşma,

Her türlü ticari faaliyetlerin Raiffeisen Bankalar Birliği Kurallarına, bankanın organizasyonuna ve personele de ters düşmeyecek şekilde düzenlemek ve yürütmek.

Banka, Raiffeisen Bankalar Birliği'nin kurmuş olduğu ajanslara, şirketlere iştirak edebileceği gibi başka şirket ve ajanslara da kendi organizasyon yapısına ters düşmemek kaydıyla iştirak edebilir.

Banka bina inşaatı yapabilir, alabilir, satabilir, müzayedelere katılabilir.

İsviçre'de her Kanton'un kendine ait bir meclisi, hükümeti ve ayrı bir anayasasının olması sebebiyle 22 Kanton'da faaliyetlerini sürdüren 1100 Raiffeisen Bankası hukuki alanda bağımsızdırlar. Ancak, her birim banka kendi bölgesini kapsayan federasyonun üyesi olduğu (9) gibi aynı zamanda St Gall'deki merkez birliğin ortağıdır (10).

Her birim Raiffeisen Bankasi diğer bankalardan ayrı olarak bir kooperatiftir ve ortakları (sosyeter) tarafından yönetilmektedir. Her ortak bir oya sahip olup, eşit haklarda ve paylarda bankanın sahibidir.

---

(9) Statuts, Banque Raiffeisen de Cully, Mad.6.

(10) Statuts, Banque Raiffeisen de Cully, Mad.5.

Yıllık yapılan genel kurul toplantıları kaynaşma ve dayanışmayı sağlayan bir fırsattır (11).

Birim bankaların organizasyon yapısı; genel kurul, yönetim kurulu, gerant ve denetleme kurulundan oluşmaktadır (12).

Yılın ilk dört ayı içinde ve yılda bir kez toplanmak zorunda olan genel kurul en yetkili organdır (13). Toplantılarda sorunlar tartışılır, fikir alışverişinde bulunulduktan sonra, demokratik bir şekilde oylamaya geçilir. Genel kurul bankanın amaçlarını ve faaliyetlerini belirledikten sonra, yönetim kurulunu, denetim kurulunu ve gerant'ı seçer (14).

Raiffeisen Bankalar Grubunun yönetim şekli İsviçre'deki federal sisteme benzemektedir. Her birim banka genel kurulda seçmiş olduğu temsilcilerle bölge birliklerini, bölge birlikleride seçmiş olduğu temsilcilerle merkez birliği oluşturmaktadır. Merkez birlik 163 delegeden oluşmaktadır ve gelen her delege kantonun büyüklüğüne göre kendi federasyonunu temsil eder. Merkez birliğin amacı birliğe bağlı bankaların organizasyonunu güçlü kılmak, pazar içindeki payını arttırmak ve birim bankaların çözüm üretemediği sorunlar karşısında devreye girerek sorunlara çözüm getirmektir.

---

(11) Statuts, Banque Raiffeisen de Cully, Mad.7-8.

(12) Statuts, Banque Raiffeisen de Cully, Mad.14.

(13) Statuts, Banque Raiffeisen de Cully, Mad.16.

(14) Statuts, Banque Raiffeisen de Cully, Mad.17.

Merkez Birliğin Delegeler kurulu;

-Yönetim kurulunu,

-Denetim kurulunu,

-Merkezi gözden geçirme servisini,

-Merkezi yönetimi seçer.

Merkezi gözden geçirme servisi, birim bankaların Bankalar Kanunu'na ve Kooperatifler Kanunu'na uygun hareket edip, etmediğini, merkezi yönetim de departmanlara ayrılmış servisleri yönetir (15).

B)Hollanda

19. yüzyılın ikinci yarısında, Hollanda'da tarımsal alanda büyük bir kriz yaşandı. Çiftçilerin çok büyük meblağlarda sermayeye ihtiyacı olması, ancak bunu sağlayacak herhangi bir bankanın olmayışı, çiftçileri çok yüksek faizlerle tüccarlardan sermaye temin etmek zorunda bırakmıştır. Bu olumsuz duruma çözüm bulmak amacıyla, hükümet Eylül 1876 yılında bir tarım danışmanlık komitesi oluşturdu.

---

(15) Modelle Raiffeisen Suisse, a Baden, 1991,s.8.

Komite yapmış olduğu çalışmalar sonucu, Hollanda'da çok iyi düzenlenmiş, bir kredi sistemine ihtiyaç olduğunu, ve bunun için Almanya'daki örneklerden yararlanarak, ve tüm partilerin destek vermesiyle soruna çözüm bulunabileceğini belirtti.

Bu amaçla tarım kredi bankaları kurulmaya başlandı. Kurulan bankalar, Raiffeisen ilkeleri doğrultusunda şunları tespit ettiler:

- Organizasyonunu temeli kooperatif ortaklığa dayanır.
- Ortaklar sınırsız sorumluluğa sahiptir.
- Kooperatiflerin faaliyet sahası kendi yerel bölgeleriyle sınırlıdır.
- Kaynaklar en ekonomik şekilde kullanılır.
- Gelir hakedişe göre paylaşılır.

Kurulan bankalar, yerel liderlerin, din adamlarının ve çiftçiler kurulunun desteği ile kısa sürede bütün ülkeye dağıldılar.

1924 yılına kadar tarım kesimini finanse etmek amacıyla pek çok bağımsız banka kurulmuş, ancak kurulan bankaların hepsi Utrecht (Raiffeisen Kooperatif Merkez Bankası) veya Eindhoven (Çiftçi Kooperatif Merkez Bankası)'e katılmışlardır. Aynı sektör içinde birbirine rakip olarak faaliyetlerini sürdüren bu iki banka, 1972'de Rabobank Nederlend çatısı

altında birleşmişlerdir.

İkinci Dünya Savaşı'na kadar istikrarlı bir şekilde gelişen, şube sayısını arttıran, ülke ekonomisini olumlu bir yönde etkileyen bu iki banka savaş yıllarında büyük finansal sıkıntı içerisine girmişlerdir. Ancak savaş sonrası özellikle Marshall Planı'nın uygulanmasında ve para reformunda bu iki bankanın büyük katkısı olmuştur. Bu arada Tarım Kredi Bankaları sadece tarım sektörünün değil diğer sektörlerin ve halkında tasarruf bankası olmuşlardır. Utrecht ve Eindhoven Bankaları savaş sonrası tarım için büyük fonlara ihtiyaç olması sebebiyle birbirine yakınlaşmış, ve birlikte çalışma ihtiyacı duymuşlardır. 1960 sonrası her iki bankanın üst delegeleri düzeyinde yapılan pek çok çalışmalar sonucu bu bankalar birleşme kararı almış ve 1972 yılında Rabobank'ı oluşturmuşlardır.

Üye Bankaların Özellikleri:

Danışmanlık ve kredi sistemi üzerine Rabobank Hollanda'daki tek banka olup, kooperatif bankalarının başıdır.

Rabobank, her birim bankanın kendi sorumluluklarını taşıyarak, bağımsız bir şekilde üye bankalar yönetiminde söz sahibi olacak elemanları, müdür ve danışmanları kendileri seçme hakkına sahiptir. Yıllık genel kurul toplantılarında her ortak söz sahibi olup, kooperatif ortaklığın ilkeleri doğrultusunda bankaya karşı sorumludur.

Bankanın şeffaflığını sağlamak için, her ortak istediği bölümde çalışabiliyordu. Yakın bir zamana kadar uygulanan sınırsız sorumluluk 1980 sonrası bütün birim bankalar için standart bir limitle sınırlandırılmıştır. Rabobank grubuna üye olan her banka üç önemli nokta üzerine durmuştur.

- a)Yöneticilerin belirlenmesi,
- b)Süpervizör'lerin (danışmanların) belirlenmesi,
- c)Yıllık genel kurul toplantıları

Yöneticilerin belirlenmesinde merkez birlik etkili olup, üç üyeden oluşur. Yöneticiler yapısal olarak süpervizörlere karşı sorumludur. Bankanın temel faaliyetlerini profesyonel bir şekilde yürütmek zorundadırlar ve düzenli olarak merkez birliğe bilgi verirler.

Bankanın yönetiminde etkili olan süpervizörler en az üç üyeden oluşur. Banka ile ilgili konularda kararlar alabilen, talimatlar verebilen bu kurul şubelerin açılıp kapatılmasında da etkilidir.

Süpervizör ve yönetici kadrolarını seçen genel kurul, yılda bir kez toplanır. Gerekirse ara toplantılarda yapılabilir. Toplantılarda bankanın likidite durumu, tespit edilen hedeflere ulaşıp ulaşılmadığı tartışılır.

Merkez Birlik

Üye bankalar gibi kooperatif ortaklık statüsünde olup, faaliyet olarak;

- a) Kooperatif bankalarını kurmak, geliştirmek, finansal ve tarımsal amaçlarla ilgili işlemleri gerçekleştirmek.
- b) Bankacılıkla ilgili faaliyetlerde mümkün olan en iyi hizmeti ortaklarına sunmak.
- c) Kooperatif kimliğine sahip çıkmaktır.

Merkez birlik beş bölümden oluşmaktadır:

- 1) Genel Kurul Toplantıları
- 2) Merkezi Delege Toplantısı
- 3) Süpervizör Yönetimi
- 4) Banka Yönetimi
- 5) Birim Banka Yönetimi

Yıllık Genel Kurul toplantılarında, Yönetim Kurulu ve Süpervizör elemanları seçilir. Bankanın çalışma planı, hesapların bölünmesi, dağılımı ve bu dağılımın nasıl yapılacağına ilişkin kararlar alınır. Yılda bir kez toplanır,

özel hallerde ara toplantılarda yapılır. Oy hakkı bilançoya göre belirlenir ve üye bankaların on oyu bir oy kabul edilir. Genellikle toplantıya üçbinden fazla delege katılır.

Merkezi delege toplantıları daha sınırlı sayıda ve 43 bölgeden gelen 130 üye ile yapılır. Merkezi delegelerin görevleri;

- Birim banka ile merkez birlik arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmek, iletişimi sağlamak,
- Merkez birlik ve kredi sistemleri ile ilgili konularda üyelere konferanslar düzenlemek,
- Merkez birliğe önerilerde bulunmak,

Süpervizörlük yönetimi 11'den az 23'den fazla olmak kaydıyla üye bankalardan seçilirler. Seçimlerde bölgesel dağılımlar gözönünde bulundurulur. Görevleri:

- Anasözleşmeye, bankanın politikalarına uygun hareket edilip edilmediği,
- Yıllık hesapların incelenmesi ve genel kurula bilgi verilmesi,
- Yönetim kurulu çalışmalarının incelenmesidir.

Yönetim kurulu en az 5 en çok 10 kişiden oluşur. Merkez birlikteki tüm işlemlerin anasözleşmede belirtilen yetkiler ve kurallar çerçevesinde profesyonelce yürütmekle görevlidirler.

Birim banka yönetimindeki kişiler ise, birim bankaları teftiş eder, merkez birlikle birim banka arasında çıkan sorunlara çözüm bulurlar.

90 yılı aşkın bir süre önce, tarım sektörünü finanse etmek amacıyla kurulmuş olan bu bankalar, önceleri ülke genelinde yaygın bir şekilde bankacılık faaliyetlerini sürdürmüş, daha sonra dışa açılma politikası izleyerek, Londra, Paris, Singapur, Hong Kong, Dallas, New York gibi pek çok yerde şubeler açmışlardır. Tarım kredi kuruluşları ve Dünya Bankalarıyla bağlantılar kurmuşlardır. Neticede, kuruluşundan bu güne kadar hemen her şey değişmiş ancak, kooperatif kimliği değişmemiştir (16).

---

(16) Herman H.J. BOL - Albert M. DIERICK, The Cooperative Banking System in the Netherlands, Amsterdam, 1990, nr.7-68.

II- TÜRKİYE'DE

Ülkemizde kooperatiflerin finansman sorunuyla ilgili olarak kooperatifler bankasının kurulup kurulmaması düşüncesi yıllardır tartışılmakta, bugünde güncelliğini korumaktadır. İlk kez 1950'lerde Türk kooperatif literatüründe batıdaki kooperatif bankalarından söz edilmektedir. 1966 yılında Ziraat Bankası Kooperatifler Müdürlüğü ve Kooperatifler Teftiş Kurulu'nun birlikte hazırladıkları "T.C. Tarım Kooperatifleri Bankası Kuruluş Kanunu" taslağı, bu konudaki ilk ciddi çalışmalardandır. Taslağa göre; bankanın hukuki şekli İktisadi Devlet Teşekkülü olarak düşünülmüş, 500.000.000.- TL olan sermayesinin sadece 150.000.000.- TL'lik kısmı kooperatif ve birliklerine ayrılmıştır. Taslak hazırlandıktan sonra bir işlem görmemiş sadece Üçüncü Beş Yıllık Plan Dönemi'nde bir "Kooperatifler Merkez Bankası" kurulması yönünde çalışmaların yapılması öngörülmüştür. Tarım kredi kooperatiflerinin Ziraat Bankası'ndan ayrılmaları ve yeniden örgütlenmelerini öngören kanun teklifi hazırlanıp meclise sevk edilinceye kadar, kooperatifler bankası konusunda kayda değer başka bir çalışma görülmemiştir (17).

---

(17) Süleyman GÖKEER, "**Kooperatifler Bankası**", I. TARIMSAL KOOPERATİFÇİLİK SEMİNERİ, T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müfettişleri Mesleki Danayarışma Derneği Ya. No:1, Ankara, 1974, s.203.

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında özellikle 1930'lu yılların sonlarına kadar, ülke ekonomisinin sorunlarını çözümlenmede kooperatiflere önemli roller verilen politikalara tanık olunmasına rağmen, 1950'lerden sonra izlenen politikalarda -1960/1970'lerin bir kısım yaklaşımlar hariç- kooperatifler bir politika aracı olarak görülmüşlerdir.

1972 yılında, 1581 sayılı yasa ile tarım kredi kooperatiflerinin Ziraat Bankası'ndan kopmasıyla, kooperatifler bankası tekrar güncel bir konu haline gelmiştir. 14.Ekim.1973'de göreve gelen CHP-MSP Koalisyon Hükümeti, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı'na bağlı bir Kooperatifler Bankası'nın kurulmasını programına almıştır. Ancak, hükümet programında kurulacak kooperatifler bankasının yasal statüsünün ne olacağı belirtilmediği gibi, bazı kooperatifçiler böyle bir bankaya gerek olmadığını, Ziraat Bankası'nın daha etkin bir şekilde örgütlenerek bu görevine devam etmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Kooperatifçiliğimizin bugüne kadar istenilen düzeye gelememiş olmasını, devletin bu kuruluşların yönetimine gereğinden fazla karışmasına bağlayan kooperatifçiler, kurulması düşünülen ve tartışılan kooperatifler bankasının bir devlet bankası olmamasını, ancak devletin de sermayesine belirli bir oranda katılabileceği görüşünü savunmuşlardır.

Gerçektende kurulacak olan kooperatifler bankasının kesinlikle bir devlet bankası olmaması gerekmektedir. Ekonomik ve sosyal bir olay olan

kooperatifçilik ve bu sektöre bağılı tüm birimler politikaya ve politikacının bir malzemesi haline getirilmemelidir. Aksi taktirde bankanın, politik müdahalelerden kaçınması mümkün olmayacaktır. Böyle bir ortamda bankanın verimli çalışması önleneyeceği gibi, kooperatifçilikte temel amaç olan ortaklara hizmet sınırlanacaktır. Halbuki kooperatifler bankası kooperatif organizasyonun bir parçası olarak düşünölmelidir. Ayrıca, devlet güdümünde bir bankanın kurulmasına da gerek yoktur. Çünkü, bütün olumsuzluk ve yetersizliklere rağmen bu statüde olan ve tarım kesimine kredi veren bir banka (Ziraat Bankası) mevcuttur.

1974 yılında bir başka kooperatifler bankası kanun tasarısı hazırlanmıştır. Ancak CHP-MSP koalisyon hükümetinin ömrünün kısa olması nedeniyle tasarı, işlerlik kazanamamıştır.

Tasarıda genel gerekçe; "Banka ile mevcut ve kurulacak kooperatiflerin kendi kendilerini geniş ölçüde finanse edebilmeleri, kooperatif ve kooperatif üst örgütleri sadece banka sermayesinin %51'ini ve daha fazlasını karşılamakla kalmayacaklar, bankanın yönetim ve denetimine de katılacaklardır. Zamanla bankanın tüm sermayesi ve yönetimi onlara devredilerek, demokratik kooperatifçiliğin gelişmesi sağlanacaktır" (18) şeklinde belirtilmiştir.

---

(18) Kooperatifler Bankası Yetki Kanun Tasarısı ve Kooperatifler Bankası Kanun Tasarısı, 1974.

Tasarıda bankaın, tüzel kişiliğe sahip, özel hukuk hükümlerine tabi, yatırım bankacılığının gerektirdiği her türlü faaliyette bulunan anonim şirket şeklinde kurulması düşünülmüş.

Kooperatifler bankasına ilişkin 1991 yılları sonlarında kurulan DYP-SHP koolisyonunundan oluşan Demirel Hükümeti programında "kooperatif bankalarının kurulması ve ticari bankaların tarım kredilerinin özendirilmesiyle daha fazla miktarda ve ucuz maliyetli kredileri tarım kesimine aktaracağız" (19) denilmektedir. CHP'nin 1993 tarihli yeni programında da "CHP demokratik kooperatiflerin verimli yatırımlarını özendirecek; sermaye ve yönetime demokratik kooperatifler ve üst birliklerinin egemen olacakları bir kooperatifler bankasının kurulmasını özendirecektir." (20).

Neticede yıllardır bu konuya ilişkin yapılan bütün girişim ve temenniler bir türlü eyleme geçirilememiş ve Türkiye'de bir kooperatifler bankası kurulamamıştır.

---

(19) Resmi Gazete, Aralık 1991, S.21068

(20) Ziya Gökalp MÜLAYİM, **Türkiye'de Bir Koopler Bankası Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri**, 11 Kasım 1995 Günü İstanbul'da Düzenlenen Ekonomik Forumu İçin Düzenlenen Tebliğ, s.2.

§3- TÜRKİYE'DE KURULABİLECEK BİR KOOPERATİFLER BANKASI MODELİ

I- YAPISAL ÖZELLİKLERİ

A)Hukuki Yapısı

Bankalar Kanunu'na göre ülkemizde, bir banka ya anonim ortaklık ya da iktisadi devlet teşekkülü şeklinde kurulabilir. Yapılması gereken, Bankalar Kanunu'nda yapılacak değişiklikle kurulacak olan kooperatifler bankasının "kooperatif ortaklık" şeklinde örgütlenmesine imkan tanınmasıdır. Özellikle Tarım Kredi Kooperatifleri bu yönde yapılandırılarak, kooperatif bankacılığı için bu kuruluşların altyapısından yararlanma imkanı sağlanmalıdır.

Gelişmiş pek çok ülkede kooperatif bankaları aşağıdan yukarıya doğru örgütlendiklerinden, yerel ve bölgesel bankalar genellikle kooperatif statüsünde örgütlenmişlerdir. Ulusal düzeydeki merkez kooperatif bankaları da, genellikle bölgesel bankaların iştirak ettikleri anonim şirket statüsündedirler (21).

---

(21) ÇIKIN, a.g.e., s.25.

B)Örgütsel Yapısı

Kurulacak olan kooperatifler bankasının başlangıçta tarım ve tarım dışı tüm kooperatifleri finanse etmeyi amaçlaması, bankanın başarı şansını azaltacağı gibi, örgütlenme ve yönetimde sorunlar olacak ve kaynak sıkıntısı doğacaktır.

Özellikle, işletmeleri küçük, dağınık ve yaygın bir coğrafi alan üzerinde olan, sermaye devir hızı çok düşük tarım sektörü ile sermaye devir hızı yüksek olan tarım dışı sektörlerin finans sorunları ve bu sorunların çözümünü tek bir banka bünyesinde gerçekleştirmek zor olacaktır. Diğer taraftan Türkiye’de sektörlere göre yatırımlarda çok farklıdır. Örneğin konut sektörü tek başına yatırım fonlarının %50’sini kullanırken, tarım sektörü ancak %5-6’sını kullanabilmektedir (22).

Bu noktadan hareketle, Türkiye’de sektörler düzeyinde kooperatif bankacılığı kurmayı düşünmek daha kolay ve daha ulaşılabilir bir hedeftir.

Tarım kesimini finanse edecek banka, Tarım Kredi Kooperatifleri kanalıyla ilçe-il-bölge ve merkez birlik şeklinde örgütlenecektir. Kooperatif ortaklık yasal statüsünde olan il ve ilçelerdeki şubeler yöre halkına tüm bankacılık hizmetlerini sunarken aynı zamanda en küçük tasarrufları da değerlendirme imkanı doğacaktır.

---

(22) ÇIKIN, a.g.e., s.35.

İl ve ilçelerden gelen temsilciler bölge birliklerinin, bölge birliklerinden gelen temsilciler de merkez birliğinin genel kurulunu oluşturacaklardır.

Bu statü içerisinde kurulması önerilen bankanın merkezi, İstanbul olup, merkez birliğinin amacı; birliğe bağlı bankaların organizasyonunu güçlü kılmak, pazar içerisindeki payını arttırmak ve birim bankaların yetersiz geldiği sorunlar karşısında devreye girerek sorunlara çözüm üretmektir.

C)Finansal Yapısı

Tarım kesimini finanse edecek olan kooperatifler bankasının mülkiyet ve yönetiminin kooperatiflerin ve üst birliklerinin elinde olması gerektiğini daha öncede belirtmiştik. Kooperatifler bankasının sermayesi ne kadar güçlü olursa, başarı şansı da o kadar yüksek olacaktır. Bankanın sermayesini Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri, Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri, Köy Kalkınma Kooperatifleri ve Birlikleri ve diğer tüm tarımsal kooperatifler katılacaktır. Ancak gelişen ve büyüyen bir finans dünyası içinde rekabet edebilecek büyüklükte bir bankanın kuruluş sermayesinin, bugünkü koşullarda kooperatiflerden ve ortaklarından sağlanmasının mümkün olmayacağı bir gerçektir.

Ortaklarının ekonomik sorunlarını çözümlerken, topluma ikinci derecede katkılar sağlayan bu sektöre karşın hükümetlere de bazı sorumluluklar düşmektedir. Nitekim gelişmiş ülkeler kooperatif harekete

özel destek politikaları uygulamışlardır. Örneğin ABD'de 1920'li yıllarda kooperatiflerin kurulup geliştirilmesi için 68 milyon dolarlık bir kaynak tahsis etmiştir (23).

Turizmi, sanayiye destekleyen devletin, bu kadar toplumsal katkısı olan kooperatiflerin, kooperatif bankasının kurulmasına hibe şeklinde yardımda bulunması bizce şarttır.

Kurulacak olan kooperatifler bankası kendi kaynaklarını şu şekilde yaratabilir (24) (25).

- Mevduat toplamak,
- Topladığı mevduatları kullanarak "Banka Parası" ya da "Kaydi Para" yaratmak,
- Merkez Bankası'nın kredilerinden ve genel bütçeden ayrılan ödeneklerden öncelikli olarak yararlanmak,
- Tahvil, yatırım sertifikası, vb. gibi kıymetli evraklar çıkarıp pazarlamak,
- Her türlü bankacılık hizmeti yapmak,

---

(23) ÇIKIN, a.g.e., s.28.

(24) ÇIKIN, a.g.e., s.29

(25) Ayhan TAN, **Türkiye Ekonomisi'nde Tarım Kooperatifleri**, Ankara, 1983, s.96-97.

- Devletin kooperatiflere veya ortaklara vereceği her türlü hibe, kredi, prim ve sübvansiyonların kurulacak olan kooperatifler bankası aracılığıyla vermek,
- T.C. Merkez Bankası'nca mevduat munzam karşılığı ayrılacak paylar (26),
- Kooperatifçilik eğitimini desteklemek amacıyla, ilgili bakanlık bünyesinde oluşturulan fonun kooperatifler bankasına aktarmak,
- Kooperatiflerin kendi bünyelerinde topladıkları yedek akçe ve diğer fonların kooperatifler bankasına yatırılması,
- İştiraklerden elde edilecek karlar,
- Banka bünyesinde oluşan olumlu gelir-gider farkları,
- Değerli evraklar karşılığı T.C. Merkez Bankası'ndan alınacak avanslar,
- Reeskont kredileri,
- Sigortacılık faaliyetlerinden elde edilen karlar,
- Ortakların sosyal güvenlik fonları,
- Uluslararası kredi kuruluşlardan sağlanacak fonlar (İLO, FAO, BM, v.b.),
- Kısaca kaynak yaratabilecek bütün alternatiflerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

---

(26) Bilindiği gibi, Merkez Bankası'nın saptadığı bir oranda, Yüksek Planlama Kurulu'nun onayı ile Ticaret Bankaları mevduatlarının belirli bir kısmını karşılık olarak Merkez Bankası'na yatırmak zorundadırlar. Bu yolla oluşan belirli bir oranın Kooperatifler Bankası'na aktararak, Tarımsal Kredi Fonu olarak kullanılması mümkündür (TAN, a.g.e., s.97.).

D)Faaliyetleri

Günümüzde bankaları faaliyet alanlarına göre kesin çizgilerle ayırmak mümkün değildir. Teknoloji, ekonomik ve politik gelişmeler ve rekabet nedeniyle özellikle emisyon ve kalkınma bankaları dışında kalan tüm bankaların faaliyet alanları birbirlerine oldukça yakınlaşmış hatta iç içe girmiş durumdadır (27).

1983-1987 yılları arasında Türk bankacılık sisteminin temel politikalarında bazı değişiklikler olmuştur. Dışa açılma politikalarının sonucu olarak, yabancı bankaların Türkiye’de şube açıp çok yönlü çalışmalara başlamaları, Türk bankalarını rekabete yöneltten önemli bir etken olmuştur. Yabancı bankaların kısa sürede büyük karlar elde etmeleri, Türk bankalarını da çok yönlü çalışmaya yöneltmiştir. Böylece geleneksel ticaret, iş, yatırım bankacılığı ayrımı da belli ölçülerde kalkmış ve her türlü işlemi yapan üniversal (çok amaçlı) banka tipi yaygınlaşmaya başlamıştır (28).

-
- (27) Ramazan GEYLAN, **Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunları**, A.Ü.İ.B.F. Ya. No.22, Eskişehir, 1985, s.12-13.
- (28) Halit SUIÇMEZ, **Türkiye’de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Proje Değerlendirme ve Verimlilik**, MPM Ya. No.422, Ankara, 1990, s.109.

1974'de hazırlanıp meclise sunulan Kooperatifler Bankası Yetki Kanun Tasarısı'nda bankanın bir yatırım bankası olması önerilmiştir. Günümüz gerçeğinde kurulacak olan Kooperatifler Bankası'nı sadece yatırım bankası olarak düşünmek, yalnız olmamakla birlikte yetersiz olacaktır. Yatırım Bankası olup, mevduat toplayamayan bir Kooperatifler Bankası her şeyden önce devlete bağımlılığını artan ölçüde devam ettirmek zorunda kalacaktır. Mevduat toplamayan banka, ekonominin değişen şartlarına ve daima yenilenen piyasa ortamına uyum sağlayamayacaktır.

Bu sebeple kurulacak olan kooperatifler bankasının faaliyetleri açısından; kısa ve uzun dönemli kredilerden, menkul kıymetler pazarlanmasına ve firmalara ortak olmaya kadar çeşitli faaliyetlerde bulunan, yatırım, ticari ve tasarruf bankacılığının tüm faaliyetlerini yerine getiren çok amaçlı banka olması daha uygun olacaktır.

Çok amaçlı banka olmanın gereğinden hareketle kurulacak olan kooperatifler bankasının temel faaliyetleri;

- Kooperatif ve üst örgütlerinin yatırımlarına katılmak, kooperatif ve üst örgütlerinin proje hazırlamalarına ve değerlendirmelerine yardımcı olmak gerektiğinde yatırım etütleri hazırlamak ve hazırlatmak,
- Tarım kooperatifleri ve bölge birliklerine ve bunların kurdukları şirketlere işletme sermayesi sağlamak,

- Teknik ve yönetimsel alanlarda yardım, danışmanlık ve proje hizmetleri sağlamak,
- Tarım kesiminde üretimin kalitesini, verimini arttırmak için gerekli kredi olanaklarını sağlamak,
- Tarımsal rnlerin i ve dış pazarlarda sürüm ve satışını kolaylaştırıp, arttırmak için kredi sağlamak,
- Kooperatif ve üst örgütlerinin projeye dayalı tarımsal sanayi yatırımları için arazi ve tesis kredisi sağlamak,
- Tarımsal sanayi için gerekli ithalat ve ihracat işlemleriyle ilgili olarak kredi sağlamak,
- Ortaklardan, ortak kooperatiflerden ve ortak dışı kişi ve kurumlardan mevduat toplamak,
- Kaynak sağlayan ve amacın gerçekleşmesine yarayan her türlü girişimlerde bulunmak ve katılmak,
- Tahvil ıkarmak,
- Diğer her türlü bankacılık işlemlerini yürütmek,
- Uluslararası kooperatif örgütleriyle ve uluslararası finans kuruluşlarıyla bağlantı halinde olmak,
- Sigortacılık yapmak,
- Avrupa'daki diğer kooperatif bankalarıyla işbirliğine gitmek Şeklinde sıralanabilir.

II) UYGULANABİLİR TARIMSAL KOOPERATİF BANKASI ANASÖZLEŞMESİ

Burada ortaya koymaya çalışılan Tarımsal Kooperatif Bankası, birim kooperatif bankası modeli olup; altyapısını İsviçre Cully Raiffeisen Bankası Statüsü oluşturmaktadır.

I-İsim, Yer, Amaç

Madde 1:Kooperatifin ismi, Tarımsal Kooperatif Bankası olup, Merkez yeri Malatya Doğanşehir ilçesidir. Banka Bankalar Kanunu ve 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu'na göre kurulmuş olup, sermayesi ve ortak sayısı değişkendir.

Madde 2:Kooperatifçilik ilkeleri doğrultusunda kurulmuş olup, karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma içerisinde bankanın amacı; kooperatif ve kooperatif üst örgütleri eli ile halkın girişim ve ek tasarruf olanağını harekete geçirmek, kooperatif ve üst örgütlerinin yatırımlarını kalkınma planlarının temel ilkelerine uygun karlı ve verimli alanlara yöneltmek, geniş halk kitlelerinin ekonomik kalkınmaya daha etkin bir şekilde katılmasını desteklemek, teknik yardım yoluyla kooperatifçiliğin gelişmesine ve başarılı olmasına katkıda bulunmaya yönelik bankacılık hizmetleridir. Bu amaçla;

- a) Her türlü mevduatı toplamak,
- b) Kredi ve ipotek işlemlerini gerçekleştirmek,

- c) Hisse senedi, tahvil ve devlet tahvili alımı ve satımını gerçekleştirmek,
- d) Bankacılık prensipleri gözönünde bulundurularak, kredilindirmeye değer bulunan projeler için yatırım ve işletme kredisi vermek
- e) Yatırım etütleri ve projeleri hazırlamak veya hazırlatmak,
- f) Gerektiğinde teknik yardımda bulunmak, danışmanlık yapmak,
- g) Amacının gerçekleşmesine yarayan girişimlere katılmak
- h) Amacına uygun taşınır ve taşınmaz malların alımını ve satımını gerçekleştirmek,
- i) Diğer her türlü bankacılık işlemlerini yapmak,
- i) Kooperatifler Bankası Merkez Birliği'nin kendisine tanıyacağı tüm iş ve işlemleri gerçekleştirmek.

Madde 3: Banka Merkez Birliğin Statüsünde belirtmiş olduğu kurallara uyarak:

- a) Sınırlı faaliyet bölgesi 4. maddede belirtilmiştir. Faaliyet bölgesinin daraltılması veya genişletilmesi Kooperatifler Merkez Bankası'nın onayını gerektirir.
- b) Bankaya faaliyet bölgesi içerisinde oturan kişiler ortak olabilir.
- c) Ortaklar; ortaklar defterine kayıtlı olmak ve ortaklık payı ödemek zorundadırlar.
- d) Borç ve krediler sadece ortak olanlara verilir.
- e) Açılan krediler garanti karşılığı verilir.
- f) Yönetim ve denetim kurulunda görev alan ortaklar her hangi bir ücret talebinde bulunamazlar.

Madde 4) Faaliyet bölgesi Doğanşehir, Topraktepe, Harapşehir, Polatdere, Balyan, Polat, Örnekköy'dir.

Madde 5)Banka İstanbul'daki Kooperatifler Merkez Bankası üyesidir. Kooperatifler Merkez Bankası'nın Statüsünü tanır. Delegeler Genel Kurulu'nun kararlarına da uygun hareket eder.

Madde 6)Banka kendi bölgesini kapsayan bölge birliğinin üyesidir.

II-Ortaklar

Madde 7)Ortak olabilme durumu 3. maddenin b fıkrasında belirtilmiştir.

- a) Şahıslar,
  - b) Ticaret Siciline kayıtlı şirketler
  - c) Kamu yararına çalışan dernekler
  - d) Kamu kuruluşları
  - e) Kooperatifler
- Üyelik hakları kişisel olup, devredilemez.

Madde 8)Ortaklık niteliğini kazanmak için yazılı ve imzalı bir dilekçe ile yönetim kuruluna başvurup, dayanışma içinde olacağını ve anasözleşmedeki şartları kabul ettiğini belirtmesi gerekir.

Madde 9)Ortakların hakları,

- a) Genel Kurul'a katılma, seçme ve seçilme hakkı,
- b) Bankanın tüm servis ve hizmetlerinden yararlanmak, bankanın anasözleşmesine uygun olarak borç ve kredi almak,
- c) Genel kurul kararları doğrultusunda olumlu gelir-gider farkından banka ile yapmış olduğu işlemler oranında pay almak,

Madde 10) Ortakların Sorumlulukları

Her ortak Kooperatifler Merkez Bankası'nın belirleyeceği minimum ve maksimum ortaklık payıyla katılmak zorunda olup, yatırılan miktar ortaklar defterine kayıt edilir.

Ortaklık payları başkasına devredilemez, emanet edilemez, sadece bankanın ortaktan alacağına karşılık sayılabilir.

Madde 11) Ortaklık haklarının sona ermesi

- a) Ortağın kendi isteğiyle. Ortak üç ay önceden yazılı olarak başvurmak zorundadır.
- b) Ortaklıktan çıkarılma.
- c) Ölüm nedeniyle.
- d) Tüzel kişiliğın sona ermesiyle.

Madde 12) Ortaklıktan Çıkarılma

Yönetim Kurulu Kararıyla;

- a) Bankanın menfaatlerine ağır bir şekilde zarar vermiş ise,
- b) Bankaya olan borcunu ödemeyip, haciz sonuçsuz kalmış ise, Atılan ortak, 30 gün içinde Genel Kurul'a itiraz etme hakkına sahiptir. İtiraz dilekçesi yazılı olarak yönetim kurulu başkanına verilir ve konu ilk genel kurulda görüşülüp karara bağlanır.

Madde 13) Payların Geri Ödenmesi

Çıkan veya verasetçiyeye sadece ortaklık payı geri ödenir, banka üzerinde başka bir hak iddia edemez. Geri ödeme Kooperatifler Merkez Bankası'nın belirleyeceği süre sonunda eşit taksitler halinde yapılır.

Ancak 12. maddenin b fıkrası geçerli ise ortaklık payı geri ödenmez.

III-Organizasyon

Madde 14)Bankanın Organları

- a) Genel Kurul
- b) Yönetim Kurulu
- c) Banka Müdürü
- d) Denetleme Kurulu

Madde 15)İmza Yetkisi

Bankanın yükümlü olabilmesi için, enaz iki yetkilinin imzası şart olup, bunlar yönetim kurulu başkanı, başkan yardımcısı veya banka müdürü olabilir. Ayrıca yönetim kurulu kararıyla bankanın bir üyesine imza yetkisi verilebilir.

A)GENEL KURUL

Madde 16)En yetkili kuruldur. Yılda enaz bir kez toplanır. Yılın ilk dört ayı içinde toplanmak zorundadır.

Madde 17)Genel Kurul'un Görevleri

- a) Anasözleşmeyi değiştirmek ve onaylamak,
- b) Yönetim Kurulu'nu, Denetim Kurulu'nu ve Müdür'ü seçmek veya görevden almak,
- c) Yönetim Kurulu'nun, Müdür'ün ve Denetleme Kurulu'nun çalışma raporlarını incelemek ve onaylamak
- d) Yönetim Kurulu ve Müdür'ün görevlerini sınırlamak veya genişletmek,
- e) Madde 12'ye göre Yönetim Kurulu tarafından verilen ortaklıktan çıkarma kararına yapılan itirazları inceleyip karara bağlamak.
- f) Yönetim Kurulu'nun sunduğu konuları tartışıp, karara bağlamak.
- g) Bankanın birleşme ve tasfiyesine karar vermek.

Madde 18) Genel Kurul'un gündeminde birleşme, tasfiye veya üst birlikten çıkma gibi bir konu varsa, üst birlikten bir temsilci davet edilmeli ve gelen temsilci konuyla ilgili görüşlerini açıklamalıdır.

Madde 19) Temsilcilik

Her ortağın bir oy hakkı vardır. Bir ortağı bir başka ortak veya birinci derece akrabası temsil edebilir. Her ortak sadece bir ortağı temsil edebilir. Temsilin olabilmesi için yazılı bir belgenin olması gerekir. Tüzel kişilerin temsilcisi genel kurula yazılı bir belge ile katılabilirler.

Madde 20) Genel Kurul, Yönetim Kurulu tarafından toplantıya çağrılır. Gerekirse Denetim Kurulu da çağrıya yetkilidir. En az beş gün önce yazılı olarak ortaklara bildirilir. Çağrı kağıdında gündem maddeleri ve yıllık bilanço sonuçları vardır. Eğer anasözleşme değişikliği söz konusu ise çağrıda mutlaka belirtilmelidir.

Madde 21) Genel Kurul; Yönetim Kurulu Başkanı tarafından oturuma açılır, eğer o yoksa başkan yardımcısı o da yoksa yönetim kurulunun herhangi bir üyesi oturumu açar. Genel kurul en az iki sayıcı seçer. Genel kurulda alınan kararlar ve seçilen kişiler karar defterine kayıt edilir, yazıcı ve oturuma başkanlık eden kişiler tarafından imzalanır.

Madde 22) Karar ve seçimler

Anasözleşme ve kanunda aksine bir karar yoksa kararlar salt çoğunlukla alınır. Eğer oylar eşit ise ikinci tur oylamaya gidilir. Yine eşitlik bozulmazsa görüşülen konu rededilir.

Seçim esnasında ortakların tamamı yok ise bu durumda varolanlar üzerinden salt çoğunlukla ve ikinci turda karar alınır. Anasözleşme değişikliği, tasfiye, birleşme ve üst birlikten ayrılmak için 3/4 kabul şartı gerekir. Seçimler ve oylamalar el kaldırma yöntemiyle olur. Gizli oylamanın yapılması için ortakların 1/10'nun istekte bulunması gerekir. Gündemde olmayan maddeler üzerinde karar alınmaz. Bu tür konular gündem dışı genel kurulda görüşülür.

Madde 23)Anasözleşme ve kanuna aykırı alınan genel kurul kararlarına mahkeme kanalıyla itiraz edilir. Her ortak, yönetim ve denetim kurulu üyeleri ve üst birlik itiraz etme hakkına sahip olup, genel kuruldan sonra iki ay içerisinde itiraz edilmesi gerekir.

Madde 24)Gerekirse gündem dışı genel kurul toplantıları yapılabilir.

- a) Yönetim ve denetim kurulu genel kurulu gereken sıklıkta toplayabilir.
- b) Ortakların 1/10'u istekte bulunursa,
- c) Kooperatifler Merkez Bankası'nın belirlediği durumlarda.

B)YÖNETİM KURULU

Madde 25)Yönetim Kurulu enaz üç üyeden oluşur. Yönetim Kurulu kendi bünyesinde başkan, başkan yardımcısı ve sekreteri belirler. Görev süresi dört yıldır ve tekrar seçilebilir. Boşalan üyenin yerine geçen üye eski üyenin süresini tamamlar.

Madde 26)Yönetim Kurulu ortaklar arasından seçilir. Üyeler iki en fazla iki yönetim dönemi seçilebilir. Yönetim Kurulu'na seçilecek üyeler 65 yaşından büyük olamaz.

Madde 27)Yönetim Kurulu gereken sıklıkta toplanır. Normal şartlar altında her üç ayda bir toplanmak zorundadır.

Başkan, diğer üyeler veya müdür istenilen an yönetim kurulunu toplantıya çağırabilir. Çağrı başkan tarafından başkan yok ise başkan yardımcısı tarafından yapılır.

Madde 28)Kararlar ve Karar Defteri

Yönetim kurulu kararları salt çoğunlukla alınır. Oylar eşit ise başkanın oyu çift sayılır.

Karar alınabilmesi için yönetim kurulu üyelerinin yarısının toplantıda olması ve hepsinin evet oyu vermesi gerekir.

Alınan kararlar, karar defterine yazılır, başkan ve yazıcı imzalar.

Madde 29)Yönetim Kurulu'nun Görevleri

- a) Yeni bir üyenin başvurusunu kabul etmek veya çıkarılmasına karar vermek. Yeni üyeyi kabul yetkisi müdürede devredilebilir.
- b) Genel Kurulu toplantıya çağırarak, yerini, tarihini ve gündemi belirlemek, genel kurula sunulacak teklifleri belirlemek.
- c) Bankanın faaliyet raporunu genel kurula sunmak,
- d) Kredi talebinde bulunan ortakları değerlendirmek.
- e) İşlerin politikasını belirlemek, bütçeyi hazırlamak.
- f) Bankanın faaliyetleri için gerekli olan taşınır ve taşınmaz malları satınalmak, yaptırmak veya kiralamak.
- g) Banka müdürü ile beraber gerekli personeli göreve alma, çıkarma, işe alma şartlarını belirleme ve imza yetkisi olan kişileri belirlemek.
- h) Banka müdürü ile birlikte bankayı temsil etme görevini üstlenmek.
- i) Üst birliğin kurduğu şirketlere veya diğer şirketlere iştirak etme kararı almak.

- i) Diğer organlara verilmemiş anasözleşme ve kanunda öngörülen işleri yapmak.

C)MÜDÜR

Madde 30)Yönetim kurulunun kuralları çerçevesinde, yetkilerin uygulanması ve Bankalar Kanunu'na göre bankanın faaliyetleri müdüre aittir. Müdür anasözleşmeye, yürürlükte olan kararlara ve kanuna uygun hareket etmek zorundadır.

Müdür, yönetim kurulunun toplantılarına katılır. Danışma rolüne sahip olup, teklif getirme hakkı vardır, oy kullanamaz.

Madde 31)Müdürün Görevleri

- a) Yönetim kurulunun kuralları çerçevesinde banker işleri yürütmek, yetkileri ve bütçeyi uygulamak, gereken fonları temin etmek.
- b) Yönetim Kurulu Başkanı ile birlikte Yönetim Kurulu'nun toplantılarını hazırlamak,
- c) Yönetim Kurulu'nu olağan ve olağan dışı işler hakkında sistematik bir şekilde bilgilendirmek.
- d) Yönetim Kurulu'nun yetkisinde olan işler hakkında teklifte bulunmak.
- e) Yönetim Kurulu'nun kararlarını uygulamak.
- f) Yönetim Kurulu'nun kararları çerçevesinde banka ile ilgili direktifleri alt birimlere vermek.
- g) Bütçeyi hazırlamak ve kontrol etmek.
- h) Bankanın özsermayesini, likidite durumunu kontrol etmek ve Bankalar Kanunu'na göre risklerin dağılımını yapmak.
- i) İşleri bir bütün olarak ele alırken, beraberinde gelen riskleri denetlemek.

D)DENETİM KURULU

Madde 32)Denetim Kurulu enaz üç üyeden oluşur.

Denetim Kurulu kendi içerisinde başkanı, başkan yardımcısını ve sekreteri belirler.

Hizmet süresi dört yıldır. Süresi dolan tekrar seçilebilir. Denetim kurulundan bir üye çekilirse yerine seçilen kişi diğer kişinin süresini tamamlar.

Madde 33)Her ortak denetim kuruluna seçilebilir. Yaş haddi yönetim kurulundaki gibidir.

Madde 34)Denetim Kurulu, Yönetim Kurulu'nun ve Müdür'ün faaliyetlerini kontrol eden bir organdır. Rutin denetlemeler olabileceği gibi ara denetlemelerde olabilir.

Toplantıya çağrı, kararların alınması, kayıt edilmesi madde 27-28'deki gibidir.

Madde 35)Görevleri

- a) Yönetim Kurulu'nun ve Müdür'ün faaliyetlerini denetlemek ve bunlara ilişkin Genel Kurul'a rapor vermek, teklifte bulunmak.
- b) Görevleri ihmal ve yetkileri ihlal durumunda yasal işleme başvurmak genel kurulu toplantıya çağırarak.

IV-Sır Saklama, Gizlilik, Tarafsızlık

Madde 36)Banka sırrı, mesleki sır

Yönetim kurulu, denetim kurulu, müdür ve müdürün yerine vekaleten bakan kişi, bankanın faaliyetlerine ilişkin sır vermezler. Bu durum görevi sona ermiş kişiler içinde geçerlidir. Durumu ihlal edenler oluşacak zararı karşılarlar.

Madde 37)Yönetim, denetim kurulu üyeleri ve müdür kendi yakınları ve kendi menfaatleri ile ilgili oylamalara katılamazlar.

V-Hesapların Kapanışı ve Karın Dağılımı

Madde 38)Hesaplar yıllık olup, 31 Aralık'ta kapanır. Bilanço kanuna uygun olarak hazırlanır.

Madde 39)Net kar şu şekilde dağıtılır:

- a) %50'si yedek akçeye aktarılır.
- b) Kalanın en fazla %10'u ortaklık paylarına faiz olarak dağıtılır.
- c) Geriye kalan miktar diğer fonlara aktarılır.
Yedek akçe ve diğer fonlar, özellikle olabilecek zararları ve amortismanları karşılamak için kullanılır. Hiç bir zaman ortaklara dağıtılamaz.

VI-İlan

Madde 40)Bankanın ilanları yönetim kurulunun belirlediği bir gazetede yayınlanır.

VII-Mahkemelik Durumlar

Madde 41)Banka, diğer bir banka veya bölge birlikle veya merkez birlikle anlaşmazlık durumuna düşerse, belirlenen hakem mahkemenin kararlarını kabul eder.

VII-Bankanın Dağılması ve Tasfiyesi

Madde 42)Dağılma durumunda tasfiye işlemlerini merkez birlik yapar.

Borçlar ve ortaklık payları dağıtıldıktan sonra, kalan miktar dağıtılmaz. Bu miktar faizle merkez birliğe yatırılır. Eğer ileride aynı bölgede ve aynı anasözleşme ile ve de birliğin belirlemiş olduğu şartlara uyan bir banka kurulursa yeni bankaya devredilir. Yalnız yeni kurulan bankanın merkez birliğe üye olması şarttır. Eğer aynı bölgede bir kaç banka aynı anda kuruluyorsa veya daha önce varolan bankalar tasfiye edilen bankanın faaliyetlerini kısmen veya tamamen yerine getiriyorsa, merkez birliğin yönetim kurulu bu parayı uygun oranda dağıtır.

Eğer merkez birlikte kalan miktar on yıl içinde herhangi bir bankaya devir edilmezse, birliğin emrinde kalır ve kooperatif bankalarında çalışacak elemanların hizmet iği eğitimlerinde kullanılır.

SONUÇ

Türk tarımı üretim, tüketim ve piyasa yapısı itibariyle üretici örgütlerine yani kooperatiflere muhtaçtır. Bu ihtiyaç, yalnız üreticinin verimli çalışması ve çıkarları açısından değil, aynı anda tüketici çıkarları ve sanayi üretiminin ihtiyaçları açısından da söz konusudur. Tarımda işletme sayıları artmakta ve işletme başına düşen alanlar parçalanarak küçülmektedir. Bu gelişmeler, girdi, teknoloji kullanımı ve verimlilik açısından sıkıntılar yaratmaktadır. Tarımdaki yapısal darboğazlardan ve yetersizliklerden kaynaklanan dezavantajlar istikrarlı bir kooperatifçilik politikası ve sağlam bir finansal yapıyla giderilebilir. Bu amaçla öncelikle tarımsal amaçlı kooperatifleri finanse edebilecek güçte, kooperatif şeklinde örgütlenmiş bir kooperatifler bankasının kurulması gerekmektedir. Burada devlete, kooperatiflere, kooperatif ortaklarına ve kooperatif düşüncesinin yerleşmesi

adına faaliyette bulunan bilim adamlarına önemli görevler düşmektedir.

Öncelikle Devlet, belli bir ağırlık ve kapsamda ekonomide her zaman yer alacak ve işlev görecektir. Devlet, toplumdaki klasik işlevlerinin yanı sıra özellikle ekonominin maddi, fiziki, beşeri ve kurumsal altyapısını üretmek durumundadır. Bunlara ek olarak ulusal ekonominin iç ve dış dinamikleri ile ihtiyaçlarını gözeterek, ekonominin büyüme ve bütünleşme ihtiyaçları doğrultusunda saptayacağı makro sektörel ve bölgesel politikalarda çerçeveler çizer, amaç-araç ilişkilerini kurar, yönlendirici ve şekillendirici stratejiler oluşturur ve uygulamaları izler.

Devlet - kooperatifçilik ilişkileri sorgulanırken, kooperatifçilik alanında da hukuki düzenleme yoluyla belirlilik ve hesaplanabilirlik yapacaktır. Belli ekonomik ve örgütsel ihtiyaçlar ve ögeler hukuki güvence altına alınarak, yetki ve sorumluluklar belirlenecek, oyunun kuralları ortaya konulacaktır. Buraya kadar hiçbir sorun yok. Bu konudaki asıl kaygılar ve tartışmalar, devletin düzenleyici varlığından değil, onun kooperatifçilik alanında üstlenmiş olduğu rolün niteliğinden, kapsamından ve sürekliliğinden kaynaklanmaktadır. Diğer taraftan, devlet, üretici kuruluşların aracılığıyla neyi nerede arayacağını pek bilmemektedir. Kooperatifçilikle ilgili çok başlılık ve tereddütlü resmi yaklaşımlarda kısmen buradan kaynaklanmaktadır.

Devlet bugünkü koşulları ve sonuçları dikkate alarak, kooperatifçilik kesimiyle olan ilişkileri konusunda, yeniden düşünmeli ve geçmişteki

ilişkileri sorgulamalıdır.

Kooperatifçilik ve kooperatifler bankasıyla ilgili olarak; özellikle kurumsal altyapının oluşmasına katkı yapmak durumundadır. Çünkü bu kuruluşların, örgütsel yapıları ve işleyiş biçimleri ile hareket ve sorumluluk alanlarının çerçevelerini ve kurallarını hukuki platforma oturtacak güç devlettir.

Bu noktadan hareketle Bankalar Kanunu'nda yapılacak bir değişiklikle kurulacak olan Kooperatifler Bankası'nın yönetim ve denetimi tarımsal kooperatiflerin elinde olan, "Kooperatif Ortaklık" yasal statüsünde olması daha uygun olacaktır..

Tarım kesimini finanse edecek banka ilçe-il-bölge ve merkez birlik şeklinde örgütlenecek, il ve ilçe birliklerinden gelen temsilciler bölge birliklerinin, bölge birliklerinden gelen temsilcilerde merkez birliğin genel kurulunu oluşturacaklardır.

Bu statü içerisinde kurulması önerilen bankanın merkezi İstanbul olup, merkez birliğin amacı; birliğe bağlı bankaların organizasyonunu güçlü kılmak, pazar içerisindeki payını arttırmak ve birim bankaların yetersiz geldiği sorunlar karşısında devreye girerek sorunlara çözüm üretmek olacaktır.

Bankanın faaliyetleri: Kısa ve uzun dönemli kredilerden, menkul kıymet pazarlamasına ve firmalara ortak olmaya kadar çeşitli faaliyetlerde bulunan yatırım, ticari ve tasarruf bankacılığının tüm faaliyetlerini yerine getiren çok amaçlı banka olması daha uygun olacaktır.

Söz konusu oluşturulan bu modelin teknik olarak kooperatifçi, bankacı ve hukukçuların yapacağı ortak bir çalışma ile disiplinlerarası bir yaklaşımla geliştirilebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKSÖZ İbrahim : "Türkiye Tarımının Kredi Sorunları ve Çözüm Yolları", TMOB, ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODA-SI 34. GENEL KURUL KONGRE TEBLİĞLERİ, Ankara, 1973.
- AKTAN Alper : "Kooperatiflerimizin Sorunları ve Devlet", KOO-PERATİF DÜNYASI, Yıl:4, S.42 (Eylül 1974).
- ALPARSLAN Melike - ZÜBEYİR Gülgün : "Avrupa Birliğine Üye Ülkelerde Bankacılığın Kurumsal Yapısı", BANKACILAR, Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Y.5, S.13 (Ocak 1994).
- ALTINAY İnal - CENKİ İrfan : "Tarımsal Kooperatiflerin Sorunları ve Bu Sorunların Çözüm Yolları", KOOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:3, S.34 (Ocak 1974).

- ARTUKOĞLU Metin - YERCAN Murat : "Türkiye'de Serbest Piyasa Ekonomisi İçinde Kooperatif - Devlet İlişkileri ve Kooperatiflerde Yeniden Yapılanma", XIV. MİLLETLERARASI TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ TEBLİĞLER, (3-6 Kasım 1992), T.K.K. Ya. No:81, Ankara.
- AYDOĞAN Ahmet Namık : "Kooperatif Üst Kuruluşları", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:22, S.253 (Nisan 1992).
- AYDOĞAN Ahmet Namık : "Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:21, S.251 (Şubat 1992).
- AYKAÇ Burhan : "Teknolojik Gelişmeler Karşısında Sürekli Eğitim İhtiyacı, Değişim ve Kooperatifler", XIV. MİLLETLERARASI TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ TEBLİĞLER, T.K.K. Ya. No:81, Ankara, 1993.
- BOL Herman H.J.-DIERİCK Albert M., : The Cooperative Banking System in the Netherlands, Amsterdam, 1990.
- BERBEROĞLU C. Necat : Sanayi Öncelikli Ekonomik Gelişmede Türkiye Tarımının Finansmanı ve Tarımsal Kredi Uygulaması, EİTİA Ya. No:235/156, Eskişehir, 1981.

- BLOMEYER Wolfgang : "Kooperatifçilikte Sermaye Tedariki Problemleri", XIII. MİLLETLERARASI TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ TEBLİĞLERİ (8-9 Kasım 1990), T.K.K. Ya. No:76, Ankara.
- ÇEVİK Osman Nuri : Kooperatifler Kanunu ve İlgili Mevzuat, B.4, Ankara, 1991.
- ÇIKIN Ayhan : "Tarım Kesiminde Kooperatif Örgütlenme ve Tarımsal Kooperatifçilik", 2000'Lİ YILLARA DOĞRU TÜRKİYE TARIMI SEMPOZYUMU, Ankara, 1992.
- ÇIKIN Ayhan : "Kooperatifçilik Eğitime Önem Verilmeli", KOO- PERATİF DÜNYASI, Yıl:24, S.280 (Temmuz 1994).
- ÇIKIN Ayhan : Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası'nın Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri, Friedrich Ebert Vakfı, Ekonomi Forumu, İstanbul, Haziran, 1996.
- ÇIKIN Ayhan - KARACAN Ali Rıza : Genel Kooperatifçilik, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ya. No:511, İzmir, 1994.

- DUYMAZ İsmail : Türkiye'de Kooperatiflerin Verimli Çalışmaları Açısından Yatay ve Dikey Bütünleşme Hareketleri, T.K.K. Ya. No:60, Ankara, 1985.
- EDİK Yılmaz : "Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerimizin Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.270 (Eylül 1993).
- FİGEN Esen : Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerin Finansmanı, T.C. Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı Teşkilatlama ve Destekleme Genel Müdürlüğü, Ankara, 1984.
- GEYLAN Ramazan : Ticari Banka Yönetimi ve Türk Ticari Bankalarının Temel Yönetim Sorunu, A.Ü.İ.İ.B.F. Ya. No:22, Eskişehir, 1985.
- GÖKEER Süleyman : "Kooperatifler Bankası", I. TARIMSAL KOOPERATİFÇİLİK SEMİNERİ, T.C. Ziraat Bankası Kooperatifler Müfettişleri Mesleki Dayanışma Derneği Ya. No:1, Ankara, 1974.
- GÖKKAYA Nazif : "Tarım Kooperatifçiliğimiz", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.276 (Mart 1994).

- GÜNGÖR Taşkın : "Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerinin Yeniden Yapılanmaları", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:25, S.294 (Eylül 1995).
- HAZAR Nurettin : Tarım Satış Kooperatiflerimizi ve Meseleleri, T.C. Ziraat Bankası Kooperatif Müdürlüğü Ya. No:15, Ankara, 1964.
- HELM Franz : Kooperatif İşletme Ekonomisi, EİTİA Ya. No: 150/92, B.2, Eskişehir, 1979.
- İLBAŞ Hadi : "Kırsal Kesim Kalkınma Kooperatifleri Sorunları ve Çözüm Yolları", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.223 (Eylül 1993).
- İSLİMYELİ Fenni : "Kooperatiflerde Finansman", 1163 SAYILI KOOPERATİFLER KANUNU'NUN UYGULANMASINDA KOOPERATİFLERİN DURUMU VE SORUNLARI, T.K.K. TEBLİĞLERİ, C.I, Ankara, 1970.
- İZMİRLİ Resul : Tarımsal Üretimde Kooperasyon ve Türk Tarımına Uygulanabilirliği, T.K.K. Ya. No:61, Ankara, 1985.

- KAPTANGİL Kaptan : "Osmanlılar Döneminde Tarımsal Kooperatifçilik ve Sosyo Ekonomik Etkileri Üzerine Bir Araştırma", KOOPERATİF DÜNYASI, S.255 (Haziran 1992).
- KARACAN Ali Rıza : Tarım İşletmelerinin Finansmanı ve Tarımsal Kredi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ya. No:498, İzmir, 1991.
- KARALAR Ridvan : Teoride ve Türkiye Uygulamasında Tarımsal Pazarlama Açısından Kooperatif İşletmeler, EİTİA Ya. No:126/76, Eskişehir, 1975.
- KETEN Mustafa : "Tarım Kredisinde ve Pazarlamada Kooperatifler" TÜRKİYE'DE KOOPERATİFÇİLİK HAREKETİ VE KOOPERATİFÇİLİĞİMİZDEN BEKLENEN GELİŞMELER, TEBLİĞLER, T.K.K. Ya. No:44.
- KIVANÇ Cemil : Türkiye Ekonomisinde Tarım Amaçlı Kooperatif İşletmeleri, T.K.K. Ya. No:48, Ankara, 1982.
- LATSCH Horst : "Şimdiki Sorunların Üstesinden Gel Gelecek Başarılı Ol", XI. TÜRK KOOPERATİFÇİLİK KONGRESİ TEBLİĞLER, T.K.K. Ya. No:57, Ankara, 1984.

- MARCUS Lars : "Kooperatifçiliğin Temel Değerleri", KOOPERATİF DÜNYASI, S.274 (Ocak 1994).
- MÜLAYİM Ziya Gökalp : Kooperatifçilik, Yetkin Yayınları, Ankara, 1992.
- MÜLAYİM Ziya Gökalp : Demokratik Kooperatifçilik Politikası ve Toprak Reformu, Yetkin Yayınları, Ankara, 1993.
- MÜLAYİM Ziya Gökalp : Türkiye'de Bir Kooperatifler Bankası Kurulması İhtiyacı: Nedenleri ve Hedefleri, 11 Kasım 1995 günü İstanbul'da Düzenlenen Ekonomik Forumu için Hazırlanan Tebliğ.
- ÖZCAN Leyla Özgen : "Kooperatif Üst Örgütlenmelerinin Önemi ve Federal Almanya Uygulaması", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:25, S.295 (Ekim 1995).
- ÖZÇELİK Ahmet : "Verimlilik ve Tarımda Örgütlenmenin Verimlilik Üzerine Etkileri", KOOPERATİFÇİLİK, S.106 (Ekim-Kasım-Aralık 1994).
- PASTANOĞLU Harun : "Kooperatiflerin Finansman Sorunu", KOOPERATİF DÜNYASI, S.59 (Şubat 1976).

- PIRİNÇÇİOĞLU Nejat : Tarım Sektöründe Verimlilik (1970 - 1985 Dönemi), MPM Ya. No:365, Ankara, 1988.
- POLAT Hüseyin : "Kooperatif İlkelerine Yeni İçerik", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:24, S.385 (Aralık 1994).
- REHBER Erkan : "Tarımda Örgütlenme ve Kooperatifçilik", KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:23, S.271 (Ekim 1993).
- SAVAŞ Vural : Kalkınma Ekonomisi, Bursa İ.T.İ.A. Ya. No:6, İstanbul, 1974.
- STEINER Hans : Az Gelişmiş Ülkelerde Kooperatifler ve Devlet, T.K.K. Ya. No:36, B.2, Şark Matbaası, Ankara, 1975.
- SUIÇMEZ Halit : Türkiye'de Kalkınma ve Yatırım Bankacılığında Proje Değerlendirme ve Verimlilik, MPM Ya. No:422, Ankara, 1990.
- TAN Ayhan : Türkiye Ekonomisinde Tarım Kooperatifleri, Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F., Ankara, 1983.

- TANRIVERMİŞ Harun - POLAT İlkay : "Türkiye'de Tarımsal Kalkınmanın Meydana Getirdiği Çevre Sorunları ve Verimlilik Üzerine Etkileri", KOOPERATİFÇİLİK, S.106 (Ekim-Kasım-Aralık 1994).
- TURAN Ahmet : "Köy Kalkınma Kooperatiflerinin Dünü ve Bugünü", KOOPERATİFÇİLİK, S.82 (Ekim-Kasım-Aralık 1988).
- TURAN Ahmet : "Kooperatif İşletmelerde Finansman", KOOPERATİFÇİLİK, S.98 (Ekim-Kasım-Aralık 1992).
- TÜRKÖZ Tayfur : "Niçin Kooperatifler Merkez Bankası" KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:4, S.53 (Eylül 1975).
- ÜNVER Ata : "Demokratik Tarımsal Kooperatifçilikte Dikey Örgütlenmenin Önemi", KOOPERATİF DÜNYASI Yıl:24, S.283 (Ekim 1994).
- ÜRPER Yılmaz : Kooperatif İşletmeciliği, Eskişehir, 1992.
- YILDIRIM Şevket : Kooperatif Kuruluşlarda Başarının Arttırılmasına Yönelik Önlemler, MPM Ya. No:477, Ankara, 1992.

YILDIZ Cennet - MÜLAYİM Ziya GÖkalp : "Türkiye'de Tarım Kooperatiflerinde Kooperatif İlkelerinin Uygulanması" KOOPERATİF DÜNYASI, Yıl:24, S.277 (Nisan 1994).

_____ : Sanayi ve Ticaret Bakanlığı - Tarım ve Köyiş-
leri Bakanlığı İstatistikleri, 21.12.1994 İtibariyle
Türkiye'de Hizmet Türlerine Göre Faal Koope-
ratifler.

_____ : Haberler, KOOPERATİF DÜNYASI, S.251 (Şu-
bat 1992).

_____ : Kooperatifler Bankası Yetki Kanun Tasarısı ve
Kooperatifler Bankası Kanun Tasarısı.

_____ : T.C. Ziraat Bankası Ana Statüsü.

_____ : 1163 Sayılı Kooperatifler Kanunu

_____ : 1581 Sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlik-
leri Kanunu.

_____ : 3186 Sayılı Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlik-
leri Kanunu.

-
- : Portraitdes Banques Raiffeisen Suisses, 1993.
-
- : Modelle Raiffeisen Suisse a Baden, 1991.
-
- : Statuts Banque Raiffeisen de Cully.

